

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

cis vexillum fuerat erectum, mulier quædam, quæ per multa annorum curricula contracta extiterat, cum fide recta ad eundem pergens locum, pristinae sanitati est reddita: tellusque, quam diu debiles non prefferant gressus, est stupefacta, se ab inualidis quondam tam subito contingi vestigijs. Agamus grates Deo nostro innumeras, qui propter iam dicti famuli sui merita, talia dignatur monstrare miracula. Sequenti quoque tempore in præfato loco ecclesia est constructa, in honorem sancti Ansberti præfulis, augusto & polito opere, à venerabili Hilberto abbate, successore eiusdem sancti patris in ordine regiminis.

Secundum his omissis, ordinem translationis præfati famuli Christi, conscriptionis prosequamur stylo. Peruenientes denique cum corpore eius, qui eum transferebant, ad cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in ecclesiam sancti apostoli Pauli. Flebant autem senes & iuvenes: flebant pueri & infantes, omnisque monachorum chorus. Postea verò accessit venerandus abba Hilbertus ad venerabile corpus, assumptis secum probatæ vitæ fratribus, ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixum intervallum temporis (nam dies tricesimus instabat) subito foetere. Cumque sanctum illius caput velamine operum denudassent, tantæ suavitatis fragrantia indè manavit, veluti si diversorum aromatum ac thymiamatum odoribus univèrsa completeretur ecclesia. Nam & facies illius ita in ruborem erat versa, quasi in sopore esset, viventis effigiem gerens. Multi quidem sancti præfules & patres venerandi, reliquumque vulgus contemplati sunt: quia univèrsis, qui affuerant, fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deindè cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio involutum, eius venerabile corpus posuerunt in sepulcro, quod eidem præparauerant in eadem ecclesia sancti Pauli apostoli, cum laudibus iuxta sanctissimi patris Vuandregisili sepulcrum ad eius lævam, die quinto Iduum Martiarum, sub anno sexcentesimo nonagesimo quinto incarnationis Domini Dei nostri Iesu Christi: cui est honor & potestas, decus & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

Nota odorem & colorem tantum diu defuncti corporis.

DE S. SCHOLASTICA sorore beatissimi Benedicti Abbatis quædam habentur in eiusdem sancti Abbatis Vita cap. 33. & 34. Extat ea Tomo 2. mensis Martij die 21.

VITA S. AVSTREBERTHÆ VIRGINIS, PRIMÆ ABBATISSÆ PAULIACENSIS, GRAVITER ET religiosè conscripta ab eius fratre equali.

OSTQUAM univèrsalis Dominus, humanæ salutis author pater ac redemptor, Gallorum feralia suæ ditioni subiugavit colla, quartus à Clodoveo, qui primus Christianæ religionis normam, beato Remigio tradente, suscepit, Dagobertus gloriosus princeps, nobilitate clarus, potentia præpotens, armis strenuus, regi regum Christo factus deuotus, regni Francorum, Deo sibi suffragante, suscepit habenas. Cuius tempore velut palma in Gallijs sancta mater refloruit Ecclesia, diuersis sanctorum sacerdotum monachorumque virtutibus adornata, ac Deo dicatarum virginum, ut iuxta veridicam Pauli apostoli sententiam, ubi hæc tunc abundauerat delictum, superabundaret gratia. Inter quos velut sidus cæteris micantius vir Domini Philibertus, monachorum egregius pastor, cœnobiorum nobilis fundator, in saltu Gemmeticensi, ex prædicti regis Dagoberti largitione, monasterium à primo lapide fundavit, construxit, ac Deo famulantium monachorum nobili congregatione ornauit. Qua etiam tempestate, eius bonitatis fama succrescente, largitione cuiusdam illustri viri, nomine Amalberti, in fundo, qui Pauliacus nuncupatur, aliud cœnobium struxit, distans à præfato Gemmeticensi millibus ferme decem, ubi ancillarum Dei haud paruum congregationem adunavit.

Religio floret in Gallijs sub Dagoberto. Rom. 5.

Pauliacen cœnobium constructum.

Erat eodem tempore in palatio prædicti principis Dagoberti vir honestate vitæ valdè

valdè venerabilis, moribus honestus, sapientia clarus, consilio prouidus, priorum regum ex profapia oriundus, officio etiam, vt fertur, Comes Palatinus, nomine Badesfridus. Hic accepit vxorem Alemannorum regis ex profapia, nomine Framhildem, Erat verò elegans & ipsa facie, sed nimirum elegantior sanctitate. Horum autem conuersatio qualis quantauit in terris extiterit, miraculorum gloria hodieque populis declaratur. Erant enim, vt diximus, in caducis seculi honoribus valdè sublimes, sed animi probitate sanctiores, fide firmi, charitate præcipui, iustitia insignes, spe longanimes, eleemosynis dediti, pauperum in susceptione valdè solliciti. His igitur talibusque virtutum floribus ornati, spiritus sancti templa meruerunt effici, vt post manifestissimis claruit indicijs. Nam quæadmodum, sicut in euangelicis inuenitur paginis, Elizabeth illa noua Domini præcursoris mater, spiritu sancto repleta, cõcessum sibi diuinitus natum antè sentire meruit, quàm videre: sic & hæc Deo acceptabilis mulier beata Framhildis, eodem illustrata spiritu, longè antè prolem suo sexui consimilem nascituram præsciuit, quæ in domo Domini & mater efficeretur, & columna Christiani populi. Denique adueniente tempore, quo in huius mundi umbrosa caligine ex vterinis tenebris illa clara lucerna deberet prorumpere, supradicta genitrix angelica super hoc meruit honorari visione: cuius ex alloquio & nomen nascituræ virginis, cuius ve apud Deum meriti futura esset, addidit. Igitur Taruanensi territorio ex orta illa puellarum gloria, à parentibus, vt sibi reuelatum fuerat, vocitatur Aufrebertha, prius à Deo prælecta, quàm in matris aluo concepta: prius angelorum cõtibus cognita, quàm mundo nata. Necdùm eius videbantur membra, & iam in populis eius præconabantur gesta. Diligenti demùm cura genitorum alitur, ac magistris strenuis imbuenda traditur. Puerilibus verò annis simpliciter domi transactis, talis tantusque in ea feruor excreuit sanctitatis, vt nulli foret dubium, quin ante ortum natiuitatis eam sibi Dominus in ancillam elegerit. Coepit nempe toto nisu mundum postponere, voluptatum oblectamenta viriliter calcare, & cælestia totis cordis medullis desiderare. Nam cum esset infra decennium, ita eam spiritus sanctus repleuerat, vt mens eius aut circa ecclesias aut monasteria anhelaret. Meditabatur iam tunc in ætate rudis infantie, quod postea deuota compleuit.

Quadam verò die, cum vultum speciei suæ more infantium in aquis contemplaretur, eccè repente apparuit ei quoddam velamen capiti eius impositum. Quod signum apud eam intantum valuit, vt ex illo iam die hoc æstuarer desiderio. Et quanquam parentes eius mortali viro eam tradere vellent, illa immortaliam cupiens adhærere, sibi metipsi tantum licet conscia, cum lachrymis semper in oratione deposcebat, vt quod ei Dominus in umbra fuerat dignatus ostendere, in veritate completeret. Nec enim ab eo tempore se passa est ab hac intentione quiescere, donèc quod oculis perspexerat, mente conciperet, gratiaque opitulante diuina, opere adimpleret. Accensa siquidem illo igne euangelico, quem Saluator noster Iesus Christus, ad separandum filium à patre, filiamque à matre sua, mittere veniens, ardere voluit super terram, ita in secreto peccatoris sui latens, inextinguibili durauit ardore, vt non diebus neque noctibus à colloquijs diuinis vel oratione cessaret, quousque tempus aptum & congruum inueniret, vt habitum sanctimonialis desideratum consecratumque perciperet. Et fortè iam legerat, aut lectum audièrat, ad quorundam exprobrationem apostoli Iacobi dictum: Si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Discat igitur, qui nesciunt, huius beatæ Dei famulæ exemplo, hanc sanctæ scripturæ imitari sententiam, vt non comparentur viro obliuioso: & non solum auditores verbi, sed etiam factores existant. Comparentur, si placet, potius huic Dei famulæ, quæ quidem in speculo considerauit vultum natiuitatis suæ, sed non est oblita quid viderit. Qui ergo illam imitari voluerit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, erit beatus, si in facto suo permanferit.

Parentes volunt eam iungere matris monio. Procedente igitur tempore cum parentes eius, qui felicibus actibus eius parum fauebant, arrhabone pro amore seculi recepto, tempus præfinitum & diem statuisent nuptiarum, illa in angustijs posita, cogitare coepit quid ageret. Mœsta verò, iter furtim arripuit, germano secum fratre, licet paruulo, assumpto. Cumque pergerent simul, interrogata ab eo quò tenderet, respondit se ad villam, quæ proxima erat, ituram. Veniens

Virtutes Badesfridi & Framhildis.

Luc. 1.

Aufrebertha virgo nascitur.

Eius virtutes in tenera ætate.

Luc. 12.

Iacob. 1.

Parentes volunt eam iungere matris monio.

Veniens igitur ad flumen, quod dicitur *Quantia*, ubi pons erat, ita flumine exuberante, aquarum abundantia totum repleuerat, ut superiorem pontem illic absconditum sub se vnda teneret, & facultatem eundi omnibus itinerantibus penitus denegaret. Tunc demum confessa est fratri, quò ire cupiens festinabat. Erat his temporibus vir sanctus, magni apud Deum meriti, *Audomarus* nomine, *Taruanensis* urbis pontifex, in cuius dioecesi puella nobilis originem traxerat. Ad hunc ipsa tunc properabat, sacro velamine consecranda. Habebat etiam secum multos sui itineris comites. Qui ut viderunt transeundi difficultatem, omnes pauore conterriti, non ausi sunt ingredi: sed habito consilio, ut redirent itinere quo venerant, coeperunt à loco abscedere. Non enim ibi vel modicum quidem nauigium poterat transire. Sancta igitur Dei famula, Christo deuota, sancti spiritus gratia illustrata, oratione facta, signum salutis præmittens, pontem vndis submersum ingreditur, hortaturque cæteros, ut se sequerentur. Iam enim natura elementorum quodammodo inter se commutata, facta est eis aqua sub pedibus instar ligni solida: porro lignum velut aqua liquidum. Transiit igitur Dei famula cum vniuersis comitibus illæsa, quasi sicco calle in vndis nihil mali perpessa. Amne verò transmissò, quanto cyùs properantes, perueniunt ad hominem Dei, pro uolutaque puella ad pedes eius, quod desiderabat obtinuit. Consecrata nanque est Christo, & accepto velamine, adhæsit anima eius post ipsum, ipsamque suscepit dextera Christi. In quantum ergò deinceps quæsitæ est copulari viro terreno, quæ iuncta erat Christo in cælo. Vir autem Dei cum cognouisset parentes eius hac re esse perturbatos, assumpta secum Dei famula, consolandi gratia eos visitare studuit, eorumque commotos animos verbis pacificis delinuit, eosdemque mansuetos & mites redditos, ad charitatem pristinam reuocauit. Pater filiam, fratres amplectuntur sororem, deosculanturque eam singuli, Deum in commune glorificantes. Diuina quippe dispensatione actum est, ut qui priùs illudentes eam despexerant, summa post deuotione venerentur. Aliquando ergò cum in domo parentum commorata fuisset, coepit implorare matrem & fratres, ut votum ipsius non amplius impedirent, sed potiùs adiuuarent eam, ut monasterium posset ingredi, & sanctis sociari virginibus, sub potestate scilicet alterius victura.

Quod illi benignè assentientes, non solum abeundi liberam ei tribuunt potestatem, verum etiam cum ea pergentes, ad monasterium vsque perducunt. Est autem ipsum monasterium super fluum, qui dicitur *Somma*, constructum: nominatur autem *Porcus*. Ibiq; præerat spiritualis mater, nomine *Burgosledis*. Cui cum indicassent omnia, quæ gesta erant, gauisa valde, suscepit eam in filiam, cæterisque sororibus aggregauit. Beata quoque Dei famula ouile Christi ingressa, ouibus sanctis adiuncta, sancta est ouis effecta. Primam quidem virtutum humilitatem, ita in suo corde pro fundamento inseruit, ut non solum spirituali matri, sed etiam cunctis sororibus quasi ancilla seruiret, omnibusque se subdens, obsequium cunctis reddebat ut debitum famulatum: inferiorum se proclamans, viliorum se iudicans, deteriorum se cæteris fatebatur: se peccatricem, se infelicem esse pronuncians, quæ iam tam prolixum tempus expenderit, seculo seruiens, non Deo. Illas potiùs dicebat esse beatas, quæ infatigabili intentione disciplinis regularibus militantes, Christo regi placere studerent: hoc nutrimento educatas fuisse, ut etiam certamine incentiuæ carnis deuictò, iam contra spirituales nequitas, Deo auxiliante, sufficerent pugnare: Sed quia semper humiles ditat gratia sua cunctipotens Deus, factum est, ut quanto illa vilior atque despectior in oculis suis fieret, eo gloriosior apud Deum, apud homines verò honorabilior appareret. Nam eligentibus cunctis, consentiente matre, licet inuita, *Præposita* constituitur. Quo ex facto coepit magis humiliari, magisque de virtute in virtutem proficere, patientiam contra immittes opponere, pusillanimitatis longanimitatem ostendere, minus cautis grauitatem, indoctis ut doceri queant demonstrare, somniculosi non verbis, sed factis vigilias prædicare, signum qualecunque insonuisset, prima adesse.

At verò circa obedientiæ virtutem qualis fuerit, monstrabitur sequenti exemplo. In eodem nanque monasterio erat consuetudo, ut vicissim à sororibus coquerentur panes: Sed dum hæc Christi famula die quadam in ordine vicis suæ hoc in opere laboraret, habebat secum vnam tantum adolescentulam, quæ apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare contulit, quæ hucusque viuit in corpore. Cumque clibanus fuisset

Crucis edito signo, ambulat cum multis super aquas.

S. Audomarus eam virginem Christo consecravit.

In cœnobio viuit sanctissime.

Eius humilitas.

Fit Præposita.

Eius obedientia.

fuiſſet incenſus, & panes in promptu ad coquendum parati, igneque extracto, deinde à fauillis vel prunis, quæ remanſerant, debuiffet mundari, faſciculus, qui erat in ſummitate ligni colligatus, caſu igne aduſtus eſt totus. Quod ubi Dei famula aduertit, collidens inter ſe manus, altiusque ingemiſcens, ait: Væ nobis, quid a Dauræ ſumus? Panes peribunt. Opus enim hoc modò reparari non poteſt. Et currens feſtina, obſeravit oſtium domûs. Deinde ſigno crucis munita, medium inter ignium vapores clibanum ſola ingreditur, arreptiſque manicis, quibus in brachijs utebatur, clibanum omnem mundauit. Egreſſa demùm, officium diligenter compluit, & nec vnum quidem capillum caſpit, nec denique ſimbriam veſtimenti eius eſt auſus ignis attingere. Tunc præcepit puellæ, vt patefaceret oſtium domûs, multiſque conteſtata eſt eam ſermonibus, nè cuiquam quod viderat indicaret. Quo factò miraculo, nè fortè præſumptionis incurreret vitium, cuidam ſeruo Dei quod fecerat indicauit. Vir autem ille altioris ingenij, intellexit gratiam Dei, & cuius ſimplicitatis eſſet hæc, cui virtutem tantam Dominus præſtitiffet, diſſimulare volens, quaſi increpando reſpondit, dicens: Noli filia, noli hoc iterare, aut aliquando repetere, nè fortè tenteris à ſatana. Sed quia, vt ſcriptum eſt, non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, ipſo viro Dei referente, ſorores hoc poſteà didicerunt. Voluntatis autè Dei minimè fuit, vt curſum vitæ ſuæ in hoc monaſterio ipſa Dei famula conſummaret. Plures tamen, per annos quatuordecim ibi degens, ſuo ſaluauit exemplo.

Matth. 5.

a. Theſ. 2.

Præſcitur
monaſterio
Pauliacèſi.

Appetit
gladio, & ſe

Erat illis temporibus vir vitæ valdè venerabilis, Philibertus nomine, cuius ſuprà meminimus. Qui rogatus à quodam viro potentiſſimo, nomine Amelberto, eò quòd illo in tempore eius opera atque doctrina in fide & religione erant ſpectata, & ſingularis ab omnibus habebatur, monaſterium, quod in fundo proprio, qui Pauliacus dicebatur, idem Amelbertus conſtruxerat, filiamque ſuam paruulam, quæ Aurea dicebatur, cum alijs Deo ſacratuſque Chriſto inibi ſeruire deuouerat, ad regendum ſuſcepit. Et licèt vir Dei lectiōne frequenti eandem Dei ancillas inſtrueret, prædicatione ſancta doceret: tamen quia neceſſitas expoſcebat, vt talibus rudimentis ab eodem ſexu regularis diſciplinæ norma inhæreret, prædictus Dei famulus, audita iam fama famulæ Chriſti Auſtreberthæ, nuncios ad eam mittere ſtudit, duos videlicet ex monachis ſuis, vt ad hunc locum venire deberet. Dei autem famula, licèt iam multo tempore exaſtuans, deſideraret eiuſdem ſancti viri inſtitui diſciplinis, tamen vt columna immobilis & firma, ſancti Pauli recordans ſententiæ, dicens: Non citò moueamini, neque per ſermonem, neque per epiſtolam: ignorans an fortè Deo placeret, ire ad modicum recuſauit. Reuerſis autem nuncijs, vir Dei per ſemetipſum ire compulſus, ad Dei famulam feſtinauit. Ibi verò tunc orta eſt ſancta contentio. Nam omnes illæ famulæ Dei ſtentes & ciulantes, leuauerunt in ſublime voces, dicentes: Cur hodiè nos ſancte pater decipis? Cur noſtro lumine ablato, in tenebris nos derelinquis? Ad hæc ille reſpondens, dicebat: Nolite, filia, nolite ita dicere. Vos enim in tenebris nullatenus remanetis: quia voſiſpæ luminaria mundi eſtis. Nolite ergò prohibere, ex veſtro lumine alios participare: ſed potiùs præſtolantibus charitatem impendite. Multa ergò & alia hiſ ſimilia cùm Dei famula prædicâſſet, tandèm altercatione ſubmota, paceque reddita, vicit ſpiritus ſanctus per os viri Dei: & ſic acquieuerunt omnes, deoſculanturque eam ſingulæ, omnes Dominum benedicentes. Duabus itaque ſororibus ex ipſis ſecum adhibitis, perrexit cum homine Dei: à quo regiminis curam in eodem loco illic ſuſcepit.

Iam verò aduerſus eius ſanctam doctrinam, nè ibidem conualeſceret, quanta calliditate diabolus fuerit operatus, adiuuante Domino diſſeramus. Illa nanq; rigorem propoſiti ſui fortiter tenens, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinabat: & quod ore cæteris prædicabat, ipſa priùs illis videntibus faciebat. Illæ autem velut equus indomitus, necdùm loro tractus, ſi quid cauſa ſalutis Dei famula faciebat, omninò vitabant contingere. Intantum enim præualuerat antiqui hoſtis verſutia, vt magno eam odio habentes, etiam interficere molirentur. Sed cùm, Domino prohibente, hoc facere nequiuiſſent, ſuperueniente prædicto magno ſeculi, non Dei, viro Amelberto, ſtricto mendacio grauiffimè eam accuſauerunt. Ille autem, vt erat mente crudelis, vultu terribilis, credens mendacijs, adductam ad ſe Dei famulam, verbis duriffimis cœpit increpare. Repletusque furore, arrepto gladio, quo erat accinctus, impetum fecit in eam. Illa exiſtimans congruum tempus eſſe martyrij, nequaquam cor ſœmineum, ſed virile ſe ha-

se habere ostendens in pectore, subtilissimum illud velamen, quo in capite utebatur, collo circumdans striatius, manum tetendit, inclinatoque vultu ceruicem præbuit percussori. Attonitus ille, vt aiunt, diu stetit immobilis, admirans constantiam foeminae, quam in nullo vnquam viro vidisset: pauensque multum, recondidit gladium in locum suum. Qua ex re colligi potest, si hæc illis temporibus extirisset, cum à sordibus idolorum terra martyrum sanguine lauaretur, non expectatis ministris carnificum, vt in uita traheretur ad victimam, sed vltro se truncandam ingerens, prima omnium victimarum, palmam sanguinis occupasset. Certè nec illud Babylonicum supplicium pertimescens, septemplerumque caminum accensum pro calorum regno ingredi dubitasset, quæ pro paucis panibus, nè damnium vel nomine inferret, ardentem ignem ingressa est. His autem indicijs probauit Christus Dominus, famulam suam non formidasse martyrium. Nam non illa martyrio, sed ei martyrium defuisse probatur.

Rexit autem beata Austrebertha idem cœnobium per plura curricula annorum, quod, vt antè diximus, antiquo vocabulo nominatur Pauliacus: quod quidem tunc temporis paucum fuit & modicum, sed post paululum, factum est magnum. Non enim minor numerus, quam viginti quinque ancillarum Dei, erat cum ea: quæ ita mente & corpore adhaeserunt, vt vsque in diem vacationis earum, nec vna quidem ex eis ab ea quiesceret separari. In quo videlicet loco præfatus Dei famulus miro modo monasterium ædificauit, quod in honore vel nomine Dei genitricis Mariæ dedicauit. Sed & alias ibi basilicas S. Petri, & S. Martini, aliorumque sanctorum construxit: domos quoque ad habitandum, sicut decet sanctos, omnemque opportunitatem velociter præparauit. Quo viso, sancta ac beatissima Austrebertha bonitatem Dei in se recognoscens, vel qualiter erepta esset sicut passer de laqueo venantium, vel quomodo ei locus subito præparatus esset ad habitandum, multarum animarum cura suscepta, qualem quantamque se præstiterit, proloqui lingua nec vlla valebit. Quanta eam charitas adornauerit, bonitas ei successerit, puritas mentis & simplicitas cordis in ea refulserit, longanimitas circa omnes flagrauerit, frugalitas creuerit, non est nostræ facultatis euoluere. Erat enim frequens in lectione, pernox in vigilijs & oratione, ieiunijs prompta, vestimentis vilissimis, in tribulationibus constantissima, in tentationibus fidentissima.

Omnibus Quadragesimis, præter dies Dominicos, non nisi ter intra hebdomadam comedebat. Castigabat enim corpus suum & seruituti subigebat, abnegans semetipsam, crucem suam ferebat, Dominumque sequebatur. Amabat cunctos, & diligebatur ab omnibus. In cunctis modesta, omnibus iucunda ac hilaris apparebat. Si fortè, vt assolet, rixa orta fuisset, paucis sermonibus cunctorum animos mitigabat. Parcitem ciborum vltra humanum modum sequebatur, sobrietas illi nunquam deerat. Casta, cauta, mansueta, quieta fatis in omnibus erat. In colloquutione commoda, in conferendo gratissima. Si quis certè ad eam se casu iunxisset, nunquam nisi cõpunctus corde ab ea recedebat. Nam omnes per circuitum habitantes, eius exemplum & doctrinam sequentes, non solum filios aut filias offerre Deo statuerunt, verumetiam multi ex eis cõiuges proprias relinquentes, monasteria expetierunt, sponsi sponfas abiecerunt, sponseque eos, à quibus causa sanctitatis contempere sunt, contempserunt. Humilitatem verò, quam semel beata virgo assumpserat, nullatenus deseruit. Nam cum ei moris esset, vt sicut bonus pastor super gregem Domini vigilaret, & die noctuque circumiens, nè quid cuiquam fortè accidisset, inspiceret, die quadam matutinis expletis, cum sorores fessis corporibus post laborem se in lectulis collocassent, in ipso lucis crepusculo cum aurora terram perfunderet, & ipsa volens cognoscere, an cuncta quiescerent, pergredebatur leniter per dormitorium, inspiciens lectulos singularum. Euigilansque Præposita, nesciens esse Dei famulam, valde eam increpauit, dicens: Cur ita agis soror? Quarè inquietas quiescentes? Vade, inquit, ad crucem. Illa autem gausa, cucurrit quanto cyus, stetitque immobilis, psallens, donec hora competenti, signo tacto, confurgerent omnes. Præposita verò cum cognouisset, quod fecerat, cadens ad pedes eius, veniam precabatur.

Alio quoque tempore dolor grauissimus cuidam sorori acciderat, ita vt pars vna faciei altius intumescens, oculum penè absconderet. Sed cum hanc ancilla Dei ex more vistrasset, statim vt contigit maxillam, cuncto dolore & timore sublato, restituta est sanitati. Initio autem Quadragesimæ, mediæ noctis tempore, facta est vox ad quandam forem dormientem, dicens: Surge soror, curre velociter, dic Abbatisse vt surgat, &

percussori
vltro præ-
bet cadem.
dam.

Dan. 3. ad
pauca
sunt

Virtutes ei-
us eximia.

Matutinas,
dicit noctur-
nas preces.

ad opus Dei sorores excitet. At illa sopore nimio depressa, surgere neglexit. Secundò autem vox delata est, dixitq; similiter: nec tunc illa surrexit, iterumq; obdormiuit. Tertio porrò veniens vox ipsa, cum quadam indignatione increpauit eam, dicens: Cur ità dormis soror, mœsto sopore soluta? Vsq; quò tantum somno deprimaris, vt tertio tibi iussio repetenda sit? Surge, inquit, dic Abbatisa, vt surgat, signumq; tangat, & ad opus Dei sorores excitet. At illa currens festina, timens & tremens, inuenit eam in ecclesia vigilantem, dixitq; ei omnia, quæ circa se fuerant facta. Statimq; signo dato, sub vnus momenti spatio inuentæ sunt omnes in ecclesia congregatæ, ità vt præter duas infantulas alia nulla deesset. Miratæ sunt valdè quòd omnes tam subito adessent, quod nunquam aliàs contigisse meminerant. Mox verò imposito psalmo, eccè media pars dormitorij concussa, protinus corruit. Territæq; sonitu, quasi magno tonitruo, conticuerunt omnes, cœperuntq; egredi, vt viderent quidnam accidisset. Dei autem famula prohibuit eis, dicens: Nè vna quidem ex vobis præsumat ecclesiam egredi, sed potius reuertimini, & agite opus Dei, psallentesq; & orantes, complete officium nostrum. Ipsa verò signo crucis munita, luminari præeunte, ecclesiam est egressa. Cùm verò cognouisset euentum rei, de infantulis cœpit esse sollicita. Et eccè vnà inuenta est subtr mensam ipsius, altera in fenestra diruta. Paries enim domus ab vtraq; parte fenestræ vsque ad fundamentum corruerat: fenestra verò, quæ innocentem seruauerat, immobilis stabat. Quomodo autem in illū locum peruenerint, aut à quo delatæ fuerint, Deum licet non lateat, nobis tamen vsque hodiè manet incognitum. Quædam verò soror, vnus ex infantulis confanguinea, præceptum sanctæ matris Austreberthæ transgressa, egrediens ecclesiam, periculo imminente se tradidit. Cumq; huc atque illuc discurreret, si fortè vel cadauer alicubi reperire potuisset, ruina materiæ super ipsam ructe, oppressa corruit, totumq; eius corpus ità quassatum est, vt non solum capitis, verum etiam totius penè corporis ossa confringerentur. Crepitante verò sono ruinæ secundæ, & voce sororis audita, cucurrerunt penè omnes, atque in stragulo inobedientem colligentes, ad valetudinarium deportauerunt. Vbi cùm ab Austrebertha diluculo fuisset visitata, membra conquassata beata mater oleo benedictio perungens, pristina eam reddidit sanitati. Domus autem illa, quæ in capite Quadragesimæ fuerat diruta, ante Dominicæ resurrectionis solennitatem, auxiliante potius Deo dilectæ Abbatisæ, quam cœmentariorum studio, in melius est restaurata.

Infantula
in monas-
terio.

Soror im-
merigera
opprimitur
ruina pari-
etis.

Oleo bene-
dicto eam
sanat Aus-
trebertha.

Prædicat
diem obi-
tus sui.

Fit magnus
omnium or-
dinum con-
cursus ad
morientē.
Sumit cor-
pus Domi-
ni.

Igitur quia de vita & virtutibus sacratissimæ virginis pauca prælibando perstrinximus, nè legentibus fastidium ingeramus, nè ve friuola fortè astimentur, qualiter peracto vitæ presentis curriculo, certamine bono certato, cursu consummato, fideq; seruata, sancta illa anima carne soluta sit, breuiter exequamur. Cùm igitur omnipotens Deus, suorum fidelium pius remunerator, beatam virginem Austrebertham è seculi huius ærumnosa caligine ad sempiternam immensamq; beatitudinem decreuisset euocare, leni febre correpta, Deo amabilis ægrotare cœpit. Congregata itaque in vnum sororibus, prædixit imminere diem sui obitus, & quòd die Dominico, qui septem ferè diebus aberat, ad Dominum esset migratura, indicatum sibi esse dixit reuelatione angelica. Ex thesauro igitur cordis sui multa diuinarum scripturarum proferens testimonia, instruebat eas de his, quæ sunt de regno Dei, de contemptu mundi, de gloria iustorum, de poenis reproborum. Patientiæ verò & charitatis vinculum omni admo-nebat studio retinendum, dicens in illorum Christum non posse cordibus habitare, qui flamma inuidiæ accensū, proximorum vrerentur profectibus. Dehinc libato osculo, ac pacatis omnibus, mater venerabilis ad assectum nobile cilicij stratum reuehitur, paucis, quibus superuixit, diebus non cessans multiplicare sibi à Domino traditam talenti pecuniam.

Superueniente porrò die Dominico, quia iam eius bonitatis ac virtutum fama per Galliam longè lateq; claruerat, confluerunt ad eius transitum cateruatim sacerdotes & clerici, abbates & monachi, necnon & vtriusque sexus populi multitudo. Interea imminente beatæ remunerationis hora, accersitis ad se omnibus, sancta ac venerabilis mater, vltimum eis vale faciens, singulos iuxta sui ordinis dignitatem, nè cœptum sacræ religionis iter desererent, hortabatur. Percepto demùm Dominici corporis sacramento, & sanctæ crucis munita vexillo, ouibus sibi à Christo creditis iterū valēdicens, ait: Eia in Christo mihi dilectissimæ sorores & filix, en ego hodiè ingredior viā vniuersæ

vniuersæ terræ: vos si me veraci charitate diligitis, mearum admonitionum per omnia memores estote, & cœptum religionis iter nolite deserere. Christo summo vestri curam committo: ipse vobis pastor, ipse & perennis custos. Ad hanc vocem sanctorum cœtus crine resolutus & nudatis pectoribus, querulosis aiebant singultibus: Cur nos domina, cur nos mater sanctissima tam citò deseris? cui pastoralis curæ vigilantiam committis? Ecce tu hodiè patriam adis gloriæ interminabilis, & nos in hac conuale plorationis desolatam cui relinquis? tuis tecum precibus nos magis assume. Magis enim tecum volumus mori, quàm tua cœcitate absentia, in hoc mundo viuere. Quarum fletibus pia mater mota, huiusmodi fertur fuisse orationem: Deus immortalis, angelorum & hominum rector, tu harum ancillarum tuarum, petimus, sis perennis custos, & quas hactenus sub mea custodia seruasti, amodò & vsque in finem custos Israël, qui Psalm. 120. non dormitas, custodire dignare. Ecce ego ad te venio, quæ amavi: ad te propero, quem desideravi: ad te sitio peruenire, quem semper ardentissimo amore dilexi. In te confido, non erubescam: in te spero, non confundar. tu meum suscipe spiritum in pace sempiterna, nè aduersùm me preualeant inimici iacula. Sed & hoc precor, rex æternæ, vt quicumque mei memoriam in terris habuerint, pacis & salutis commoda de cœlo largiri eis digneris. Quo dicto, quia iam remunerationis hora instabat, paululum conticuit. Interim cunctis, qui adstabant, psallentibus & Sanctorum nomina seriatim subnectentibus, illa virtute, qua valuit, voces psallentium interruptit, dicens: Silete, fratres mei, silete. Nunquid non conspicitis, quantæ iucunditatis processio aduenit? Certè quorum Vider beatorum tam visor, nē, & auctor lat in cœlū. inuocatis nomina, adest Sanctorum multitudo copiosa. Cumque in hoc, quod videbat, mentis sitientis obtutus figeret, sancta illa anima carne soluta est. Transiuit autem gloriose virgo quarto Iduum Februariarum, die Dominica, aurora incipiente, eadem videlicet hora, qua Christus ab inferis victor resurrexit. O verè sancta & venerabilis virgo, in cuius sacro transitu angelorum adest multitudo, martyrum purpurata processio, virginum quoquè, vt lilium, candidata concio: quibus sociata virgo eximia, exultat & lætatur in seculorum secula.

Sepulta verò est in beati Petri principis Apostolorum basilica, vbi per plurima annorum requieuit curricula. Quo in loco quanta miraculorum prodigia meritis excellentissimæ virginis post eius gloriosum transitum fidelibus ostendere dignatus sit Dominus, nostris reor non posse expleri sermonibus. Nam ibidem ex obfessis corporibus Miracula ad eius monumentū. demonia fugantur, ceci illuminantur, manus informes reformantur, claudis gressus redditur, vis omnium febrium pellitur, infirmitatum genera multa curantur. Adsit nobis virgo eximia, sui memoriam celebrantibus, impetret delictorum veniam sibi famulantibus, & post huius vitæ terminum suis sacris precibus nos ad sanctorum perducatur consortium, Amen.

PROLOGVS THEOBALDI EPISCOPI, SANCTITATE ET DOCTRINA CONSPICVI, IN VITAM *beatissimi Guilelmi Confessoris, Comitis Pictauorm, & Eremitæ.*

Dulus seruus Iesu Christi & Apostolus, prædicator veritatis & doctor gentium, olim scribens ad Hebræos, inter cetera dicebat ad eos: Non habemus hinc manentem ciuitatem, Heb. 13. sed futuram inquirimus. Si non habemus hinc manentem ciuitatem, quid hinc exire formidamus? Si futuram inquirimus, quid hinc residere curamus? Si igitur hinc non habemus ciuitatem manentem, futuram ardentè inquiramus Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, & cuius participatio Psalm. 122. eius in idipsum, quam numerus cohabitantium non angustat. Sed ad querendum diligenter, & inueniendum efficaciter quis tam idoneus? Multi enim querunt, & non inueniunt, eò quod malè querunt. Vox malè querentis: In lectulo meo per noctes quæsiui, Cant. 3. quem diligit anima mea: quæsiui, & non inueni illum. Vox non inuenti: In gregibus suis Osce 5. & in armētis vadent ad querendū me, & non inuenient me: ablatus enim sum ab eis. Vox quæsiui,

Luc. 2. quæsit, sed non inuenti: Quid est, quod me querebatis? (loquitur ad requirentes eum in comitatu pompæ secularis) Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Propter hæc & huiusmodi clamat Elaias, & hortans dicit: Quærite Dominum, dum inueniri potest. & iterum: Si quæritis, quærite. Omnis enim qui quærit, inuenit. Si ergo, fratres charissimi, futuram ciuitatem inquirere debemus, qui manentem hîc non habemus, ad quærendum diligentissimè, & inueniendum ardentissimè, duobus quasi stimulis indigemus, verbis videlicet & exemplis. Verba enim sapiētium quasi stimuli, & quasi clauis in altum defixi. At quoniam multi multa loquuntur, quæ & verisimiliter operantur, hodiè verificatur, quod stultus verbis non corripitur: quia, teste beato Gregorio, plus mouent exempla, quàm verba. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum est operis: sed vbi inter mortales exemplar cælestis beneficii à mortalibus poterit inueniri, cum non sit, qui faciat bonum, non sit vsque ad vnum? Ego dixi in excessu meo, ait quidam: Omnis homo mendax. Attendi & auscultaui, ait Ieremias: nemo quod bonum est loquitur. & in Osee dicit: Non est veritas, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, homicidium & furtum inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Et quoniam sic abundauit iniquitas, refrigescit charitas multorum. Et Paulus scribens Timotheo, magister discipulo, Apostolus episcopo, quodam in loco dicebat: Habentes alimēta & quibus tegamur, his contenti simus. Vbi forma hæc? In Biblia theologorum, non in conscientia multorum: in libris, non in viris: in membrana, non in anima: in codice, nō in corde. At de viro iusto scriptum reperis, quoniam lex Dei eius in corde ipsius, non in codice. Quærebamus virum zelatorem Dei, & curatorem Christi, & non neglectorem suū: malorum extirpatorem, bonorum plantatorem, mœrentium consolatorem, errantium eruditorem, patriæ saluatorem, delinquentium correctorem, qui Moysen se exhiberet Aegyptijs, Eliam idololatri, Eliseum auaris, Phinees fornicantibus, Iohannem regibus, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, Petrum Christum negantibus: & ecce in inueniendo deficimus. Vix enim inuenitur, qui se ipsum saluum facere possit, vt taceam de salute aliorum. Optimus est hodiè, qui non est nimis malus. Iam in terra cæcorum monoculus rex est: quia vbi omnes scædidi sunt, vnus fœtor minimè sentitur.

Quia ergo, vt dictum est, ad futuram ciuitatem inquirendam, verborum & exemplorum stimulis indigemus, vocemus si sit qui respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertamur. At quoniam rara avis & preciosa in terra vir sanctus & iustus, maximè cum deploret iustus Micheas, dicens: Perijt sanctus de terra, sanctis videlicet, qui modò sunt in terra eius, ad excutiendam mentis nostræ desidiam, in memoriam reducere illustrissimum duce ac Comitem sanctum Guilelmum, virum Deo deuotum, à carnalibus semotum, in spiritualibus totum: in quo debile principium melior fortuna secuta est. Ipse erat lucerna ardens & lucens, simul & coruscans: ardens in verbis, lucens in exemplis, coruscans in miraculis. Ipse spretis omnibus propter Christum, vitam eremiticam ducens, fratribus suis infirmis, prout poterat, erat largus, delicatis compatiens, fortioribus moderatus, peruersis seuerus, pœnitentibus misericors, bonis optimus. Ceterum vitam eius ante me curauerunt meliores me magis sparsam colligere, nè periret, quàm depingere, vt in audientiam deueniret. Inter quos præcipuus sanctus Albertus, viri Dei protodiscipulus, & primitiæ frugum eius, aliqua in parte digessit, benè quidem & luculento satis stylo, vtpotè quantum licuit pictori quidem optimo, sed aliàs occupato: cuius diſſa non repeterem, sed de omnis solùm ab eo narrationem texerem, nisi à capite resumere tu iuberet Prior venerabilis Prouincialis Franciæ, & tecum Ordinis tui fratres, omnisque vestra, nostrisque domestica Ecclesia sanctorum. Erant quidem in multis cœnobiorum vestrorum collegijs, qui digna satis, immò digniori vestirent narratione materiam: sed hoc est de vestre religiōis ac humilitatis xenijs, vt de vobis parua, de alienis maiora præsumatis. Et vtinam quod Benedicto Gregorius, quod Martino in laudando Seuerus Sulpitius, hoc in attollendo præconijs suo posset esse Guilelmo peccator Theobaldus. Vos denique fratres, qui tantum opus subire me fecistis, orationum vestrarum clypeos exponatis, vt voluntaria oris mei beneplacita semper faciat Deus: ego verò in hoc opere veridicè magis, quàm opinatè, loqui semper studebo.

Albertus primus discipulus S. Vuilhelmi scripsit quædam de vita eius

VITA BEATI WILHELMI DVCIS, COMITIS
ET FREMITAE, AVTHORE THEOBALDO

Episcopo. Caput I.

Scripturus vitam serui tui, prout tu dederis & inspiraueris, FEBRYA. 10.
Domine Deus, qui das cunctis affluenter, & vbi vis, spi- Iacob. 1.
ras : inprimis admonitos esse cupio cunctos, qui lecturi Iohan. 3.
sunt vel etiam audituri, nè eos scandalizent tyronis pri-
mordia, quæ reuera per se sumpta, ducere sufficerent in
abominationem horroris, si non sequerentur conuersio-
nis præconia, quæ omnibus nobis proponuntur ad imita-
tionem vitæ melioris. Non enim est insultandum Vuil-
helmo auertenti ex proprijs, sed potius exultandum Chri-
sto, ex Basan conuertenti. Et si utique iubeatur in hostia Psal. 67.
cauda cum capite offerri, tolerabilius tamen est in oculis Leui. 1.

diuinæ maiestatis, acephalum quàm excaudatum animal immolari: hoc est dicere: Vti-
le est ad salutem viro iusto innocenter inchoare, fideliter consummare. Quod si vtrun-
que non volumus, melius est, vt benè finiendi, quàm benè incipiendi gratiam conse-
quamur. Nusquam enim, qui tantùm benè cœperit, saluandus legitur, sicut qui perse-
uerauerit vsque in finem. Denique sicut præcoquas desiderat anima Domini, qui ta-
men cor contritum & humiliatum non despicit, & reliquæ cogitationis diem festum
agent ei, qui in nostro genere fragmenta iuuentutis non abiicit. Scriptum quippe est: Matth. 10.
Quacunque hora ingemuerit peccator, cunctarum iniquitatum eius amplius non re- Mich. 7.
cordabor. Hęc idcirco prælibata sunt & præscripta, vt non abominetur militis sequitia, Psal. 30.
sed regis commendetur clementia. Fuit siquidem præfatus miles natione Pictauius, ex Psal. 37.
Comitum profapia ex Pictauiensium prouincia oriundus: Ibi conceptus & natus, ibi Ezec. 18. iu.
& alitus est secundum parentum magnalia, qui præclari genere & opibus, præclarum fi- xta LXX.
lium, secundum seculi dignitatem non infimam, præclarissimè educare curauerunt. Genus S.
Qui seculi gloria atque pompa aridente & iridente, in corde tenaciter illectus, medi- Guillemi.
tabatur à puero, & vt ita dicam, à cunabulis, malitia supplente ætatem, quod postea ef-
fectui manciparet. Natus illustris ex illustribus natalibus, & educatus secundum mo-
rem magnorum, qui sunt in terris, reprimebatur à concepto facinore, cum parentum
& custodum timore, tum ætatis imbecillioris infirmitate. Et quidem Vuilhelmi infan-
tia parùm cognita nobis est, excepto quòd ex sequentibus præsumimus, crescente æta-
te creuisse simul & malitia apud Deum & homines. Quando enim plenitudo temporis
venit, incepit apparere quid esset in iuvene, & factus vir, euacuauit quæ erant paruuli. De-
nique sacrum militiæ professus & adeptus non sacer cingulum, ab omnibus baronibus
terræ vnanimè susceptus est ad Pictauiæ Comitatum, Aquitaniæque Ducatum, Dux Aquitaniae & Comes Pictauiorum.
quorum vterque sibi debebatur iure & titulo hereditariæ successionis. Factus ergò mi-
les, fretusque Comitatus fastigio, factus est eo insolentior, quo nobilior, quo locupletior,
quo fortior, quo honoratior, quo formosior, vniuersis que famosior. Denique ex paren-
tela generosus, ex fortuna pecuniosus, ex natura virtuosus, ex fama gloriosus, ex opifi-
ce speciosus, insolentissimus omnium extitit, dyscolus atque fastuosus. Genus clarum,
corpus aptum, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immensa supellex & infu-
læ dignitatum, carni in eo, non spiritui, militabant. Proceritas corporis tanta erat, quòd Statura in- gens & im- mensa eius voracitas.
magis videbatur gigantea quàm humana. Vix ei in vno prandio sufficiebant cibaria,
quanta alijs octo iuuenibus fortissimis erant alimenta. Nusquam se per totam illam pro-
uinciam absentauit à prælio, quandiu in armis fuit: sed affectu pugnae solitarius, armi-
gerorum desitutus subsidio, armatus multoties incedebat. Et cum nolent dimicare,
trahebat vel inuitos ad certamen. Diceres rediuuium Belis idolum in comedendo & Dan. 14. Gene. 10.
bibendo: crederes ipsum Nemrod potentem & robustum venatorem coram Domino
in præliando. Extraneis malus, suis peior, pessimus sibi. Denique proprii germani vxo-
rem, Herodiana rabie debacchatus, ad instar Herodis contra ius & fas incestu impuden-
tissimo fertur per triennium & amplius tenuisse violenter. Si quis incestuoso se tan-
quam Iohannes exhibiturus, de tota vicinia diuertisset ad eum, conuicijs lacessitus,
inanis & vacuus recedebat. Confidebat in viribus proprijs: verùm non est, quòd
fortis

Hier. 9. fortis gloriatur in multitudine virtutis suæ. Confidebat in mirabili & optimo mucro-
 ne: sed decantet iustus, Et gladius meus non saluabit me. Et iterum: Nec enim in gladio
 Pſal. 43. suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos. Confidebat in equo for-
 Ibidem. tissimo: sed fallax equus ad salutem. Erat autem ad succendendum flammeus, ad igno-
 Pſal. 32. scendum ferreus, ad consolandum saxeus. Diceret ignem vrentem in irascendo: diceret
 securim vel asciam in deiiciendo. Ecce hæc sunt instrumenta artis diabolicæ, quibus
 onustus Comes, currebat aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armabatur.
 Quæ tanto diligentius sunt nobis enumerata, quanto diuinæ clementiæ in reuocatio-
 ne peccatoris mirabiliter placuit operari. Quis inter hæc animaduertet prophanum
 mutandum in sanctum, Saulum in Paulum, Saul in prophetam, lupum in agnum? Hæc
 Deut. 32. sanè mutatio dexteræ excelsi. Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo,
 ipse fecit hoc. Non fecisti Domine taliter omni nationi, & iudicia tua non manifestasti
 Luc. 16. eis. Si quis ex mortuis ierit ad eos, ait quidam, penitentiam agent. Omnes ergo peni-
 tentiam agere in fauilla & cinere debent, quandoquidem Dominus patiens & multum
 misericors mittit ad eos tyrannum, quadruplici morte compeditum, & mirabiliter ad
 odorem ignis spiritus sancti solutum & abire permittit, vt non sit qui se abscondat à
 Eſa. 21. calore eius. Iam impletum cernimus Eſaiæ vaticinium, dicentis: Babylon dilecta mea,
 posita est mihi in miraculum. Id autem de reliquo prosequamur.

Vt B. Bernardus S. Vuilhelmi conuersionem exoptarit. Cap. 2.

Anno Chri- E O tempore fundatum est monasterium Claræuallis, & ibi vnà cum venerabili-
 ſti 1157. bus fratribus suis familiari spiritus sancti consilio ad regimen domus Abbas est
 S. Bernar- Bernardus ordinatus, qui intantum vita, virtutibus & doctrina clarus effulſit,
 di in ſignis vt nullus ei in orbe secundus existeret ingenio, moribus, ore, stylo & virtutibus:
 laus. quinimò sanctorum catalogo annumeratur, & apud superos presentialiter honoratur.
 Hic est, qui in diebus suis hereses extirpauit, hereticos confundebat, schismaticos
 reuocabat, erroneos instruebat, discordes concordabat, bonos promouebat, malos
 increpabat, & principes arguebat. Hic igitur in spiritu vehementi audiens famam sepe
 Luc. 15. dicti Vuilhelmi Comitis, velut aquila perspicax, vbi fuerit cadauer, statim adesse desi-
 derans, superni flaminis instinctu premonitus, cogitabat cum muliere euangelica, dra-
 chmam perditam reperire, & ouem erroneam ad pascua deserti reuocare. Ponensq; ani-
 mam suam in manibus suis, deliberauit se vel ad tyrannum profecturum, vel ad se per
 nuncium gratia mutæ colloquutionis Comitem vocaturum. Sed quid ageret? Si voca-
 ret eum dilectus Domini in dilectam Claraualem, vt illum introduceret in cubiculum
 genitricis suæ, preſumebat probabiliter dyſcolum ducem non venire. Si ad eum perge-
 ret, iam propositum suum frangeret, de quo se nouerat ad Petrum diaconum Cardina-
 lem sic scripsisse: Salua uestra omniumq; bonorum reuerentia, mihi propositum est, ne-
 quaquam egredi de monasterio, nisi certis ex causis. Ad tempus ergo sedit solitarius, ta-
 cens & quietus, negocium committens supernæ dispositioni. O virtutem viri, O animi
 puritatem: nec affectantis publicum, nec formidantis tyrannum pro eius salute. Si fu-
 giebat publicum quousque affectasset cathedræ fastigium? Deus meus, quot & quan-
 ta Ecclesiæ cathedrales, proprijs orbata pastoribus, cum in pontificem elegerunt? Sed
 non plus delectabat eum mitra & annulus, quam rastrum & sarculus. Fugibundus ita-
 que publici, negocium committebat, vt dictum est, supernæ dispositioni. Cum autem
 Epistola 17. placuit ei, qui segregauit Vuilhelmum à seculo, & vocauit per gratiam suam, vt mul-
 tos filiorum Dei auersos, exemplo suo conuerteret ad Dominum Deum ipsorum,
 concurrere fecit causas ordo ille diuinæ sapientiæ, cuncta complectens, vt Bernardo
 Vuilhelmus occurreret, quem volebat & querebat. Occurrit autem hac occasione:

De electione Innocentij Papæ II. Cap. 3.

Anno Do- C Irca idem tempus Dominus Papa Honorius ingressus est viam vniuersæ car-
 mini 1130. nis. Nec mora, conuenientibus electoribus & dissidentibus Cardinalibus, fa-
 Schisma. cta est diuisio in Ecclesia Dei, alijs eligentibus Innocentium, alijs Petrum Le-
 onis, quem vocarunt Anacletum. Sed pars Innocentij consilio sanior, zelo fer-
 uentior, merito probabilior, numero copiosior. Pars autem Anacleti infirmior, auda-
 cior, violentior, non ratione virtuosior. Ipse etiam Innocentius fama, scientia & vita
 sum.

summo pontifice dignus habebatur. Petrus verò Leonis à longinquis adspirationibus & machinationibus fraudulentis ad hunc apicem conscendere nitēbatur. Pars autem catholica, omnibus circa electum suum ritè peractis, circa Lateranense palatium non tuta morabatur, sed acerrimè à Petri satellitibus infestabatur. Et quia vi humana tueri se non poterant, cedere salubriter elegerunt. Præmissi in Gallias fuerunt nuncij, qui Gallicanæ ecclesiæ intimarent negocij veritatem, & hortarentur episcopos, vt accingerentur ad vltionem, partem schismaticam damnantes, & vnitati catholice subscribentes. Conueniunt Stampis omnes Pontifices, Barones & Abbates, vocato ex nomine à rege & pluribus episcopis sancto Abbate Claręuallis. Fuitque vnicum omnium consilium & sententia, vt negocium ecclesiæ Dei Abbati sancto imponeretur, & ex eius ore tota causa pensaretur. Qui diligenter profecutus electorum merita, electi vtriusque vitam & famam, electionisque ordinem, aperuit os suum, & spiritus patris sui impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus Innocentium nominauit, & ratum esse omnis pariter Ecclesia congregata clamauit. Laborabat eo tempore schismaticorum oppressione tota Burdegalensium prouincia, & non erat in tota Aquitania, qui Vuilhelmo principi posset resistere: intantum animum eius indurauerat Deus. Peruadente siquidem Gerardo Engolismensi episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismaticis author & defensor. Quicumque enim susceptioni Petri Leonis non subscribebat, persecutionibus exponebatur, ita vt exulare cogeretur. Sibilabat enim in auribus Vuilhelmi ducis crebris suggestionibus Gerardus prædictus, tanquam vulpes astutissima & serpens antiquus atque tortuosus. Fuerat siquidem diutius in partibus illis Apostolicæ sedis legatus, nò solum per totam Burdegalensem ac Turonicam prouinciam, sed quicquid à collibus Iberorum vsque Ligerim completur ac claudit Oceanus, eius paruèrat imperio. A quo tanto magistratu, tunc non modicum se dolebat deiectum. Ad Petrum ergò Leonis misit pro restituenda legatione, deiectionem suam ferre non valens: & ipse ei fide iurata deuotus obediret, principemque terræ & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gaius homo perditionis, celeriter annuit & libenter. Gilone Tusculano episcopo Cardinale, qui solus ei de Romanis adhæserat, ad hoc misso specialiter, aggreditur ilicò Vuilhelmum Comitem marsupijs pecuniiosis, pulsat animum eius suggestionibus venenosis, & hominè arundinæ leuitatis seducit & corrumpit. Inprimis episcopus Pictauiensis Vuilhelmus, catholicus & honestus, de sede sua violenter expellitur, & quia Petrum Leonis abdicabat, condemnatur, alijs existentibus causis priuatis, ob quas ei Comes infensus, libèter eum persequitur. Obsecro igitur, vt nulli sit onerosum vel graue, si quiddam animo incidens obiter attigero, vel si prius gesta, breuiter repetiero.

Is fuit Ludouicus VI. Crassus.

Vide quantum tribuitur sanctissimo viro.

Gerardus episcopus incitat Vuilhelmum ad schisma.

Vuilhelmus Pictauiensis episcopus profligatus.

Vt B. Bernardus primò ad se vocarit Vuilhelmum. Cap. 4.

ANte hos dies apud multos, fama vbiqùe perstrepente cœperat audiri, quòd seductor ille machinabatur aduersus Ecclesiam Dei. Et missi sunt à latere Innocentij Papæ, tunc agentis in Gallijs, B. Bernardus atque venerabilis Ioslinus Suctionensis Episcopus, vt tam ipsum, quàm principem Vuilhelmum super his constanter conuenirent. Qui Pictauiam vsque peruenientes, prædicto inuasori salutaribus monitis suaserunt, sed non persuaserunt. Quomodo enim persuaderet ei, qui iam eodem principe persuaso, impudèter in ecclesiam catholicam cõiucia despumabat, Innocentium vituperabat, Naclctum suum præconizabat, non obedientes ei, erroneos & acciphalos affirmabat: Vndè factum est, vt animati & armati in insaniam schismatici, ex eo die publicè persecutionem Catholicis intentarent. Interea dum hæc ageretur, Abbas sanctus in quodam monasterio ordinis sui, cõstructo de nouo in Pictauiam, morabatur. Qui de Domini misericordia confusus, nuncium ad Comitem direxerat intrepidus, supplicans, vt ad se necessaria collocationis gratia dignaretur properare. Quem mox Comes vt audiuit, deposita quodammodo ferocitate leonina, & assumpta mansuetudine columbina vel ouina, ad auditum auris obediuit. Venit filius prodigus ad patrem, etsi nondum reuersus ad se. Venit Saulus ad Ananiã, etsi adhuc cæcus peruersusque: cum omnigaudio susceptus est ab Anania, tanquam Saul, quæritans asinas, à Samuele propheta. Mox qui in spiritu & virtute Eliæ deuenerat, accensus est quasi ignis, & verbum eius quasi facula ardebat, cupiens in spiritu vehementi conterere nauem Tharsis. Includumque

Persecutio catholico.

Cõtes Vuilhelmus venit ad S. Bernardum. Ag. 9. i. Reg. 9.

sumque septem diebus continuis in quodam loco secretiori Comitem, de morte & vita, de pœnis malorum & præmijs bonorum, de vita & exemplis beatorum suo illo modo ignito ardèter repidum instruebat. O si calidum audisses ad frigidum sua verba proferentem, diceres ignem succedentem vepres criminum, diceres gladium carnes deuorantem, crederes malleum petras conterentem. At quoniam nondum suscitauerat eum Deus, in maluolam eius animam non intrauit sapientia pro tempore illo, sed eius indurabatur quasi lapis, & quasi malleatorum incus stringebatur, dētibus suis fremebat & obfirmabatur, nec adhuc de peccatore iusti desiderium complebatur. Audiebat de conuersione morum admonentem, sed non exaudiebat. Audiebat ab inferis excitantem, & dissimulabat. Audiebat à schismaticorum congregatione reuocantem, & exire recusabat. Interim tyrannus esurire compellebatur, quia ei cibus in sapore consuetus & abundantia negabatur, cui assueta relinquere difficile videbatur. Dormitabat etiam anima eius præ radio documenti salubris & inauditi, vtpotè cui rationis peribat iudicium, quia schismaticorum veniebat negocium, transiens cordis in affectum.

Comes nihil flectitur verbis S. Bernardi. Quid plura? Induratus Pharaos surgit in scandala, seruo Dei phreneticus conuiciatur, & eum priuare se vertice, si extra claustra reperiret, comminatur. Vndè ferocem leonis sauitiam agniculus tremebundus expauens, immunem suæ doctrinæ tunc eum abire permisit. Dic mihi, o homo, si intelligis hominis Dei salutare documentum? Medicus est, qui te hortatur: phreneticus es, qui hortaris: portas gladium, & vibras hastam manu furiosâ. Sine modò, sine Abbatem sanctum recedere: tu interim contempta cedro & Libano, sub vmbra rhamni tui, occupatoris scilicet auarissimi, requiesce: sed veniet tempus & non tardabit, quando suspirabis absentem, quem paruipendis præsentem. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Regressò ergò viro Dei, & in proprio nidulo Clarquallens collocato, factæ sunt per prædictos Gilonem Cardinalem & Gerardum occupatorem, quas supra meminimus, deiectiones episcoporum atque sedium occupationes.

De secunda Comitis conuentione apud Pertinacum. Cap. 4.

Carnotensis Episcopus cum S. Bernardo ita ad eum.

Adiens huiusmodi venerabilis Gaufridus Carnotensis episcopus, vir virtutis, plenus spiritu consilij & fortitudinis, cui à Domino Papa Innocentio Aquitanæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis alijs negocijs, sine morè dispendio, decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem obnixè rogans petit & obsecrat, vt sibi ad tantorum malorum eliminationem succurrat. Videns excusationes frustra extendi, assensit & annuit. Ibant igitur simul, & sicut condixerant Abbas & legatus, ingressi sunt. Aquitanæ fines. Significatum est interim comiti Vuilhelmo per viros illustres & solennes nuncios, qui minus ad eum accedere verebatur, quòd Bernardus Clarauallensis & Gaufridus Carnotensis, cum alijs multis episcopis & religiosis, eius colloquium præstolabantur: quorum esset studium, vt de pace Ecclesiæ & malorum remotione in communi tractaretur. Suasum est illi atque persuasum, nè tantorum declinaret colloquium, quorum communicato consilio, facile posset fieri, quod difficile videbatur, & repentino prouentu possibile redderetur, quod modò impossibile videbatur. Ita que apud Pertinacum hinc inde conuenerunt. Inprimis ergò de ecclesiæ diuisione, scissuræ ac discordiæ obstinatione, quæ in sola confederat Aquitanæ regione, multis modis serui Dei Comiti proposuerunt, & se multiplici ratione vallauerunt: Ecclesia, inquiunt, vnica est, & quicquid extra illam est, quasi extra arcam Noè, diuino iudicio naufragari atque interire necesse est. Adducunt in medium exempla pessimorum Core, Dathan & Abiron, quos ob piaculum schismatis viuentes terra absorbit. Addunt quoquè, in nulla scriptura authentica se legisse, pesti schismatis Dei aliquando defuisse vindictam. Vuilhelmus ad hoc sano in parte cõsilio vsus, respondit se Innocentio facillimè posse obedire, sed ad restitutionem episcoporum, quos expulerat, nulla ratione posse consentire, tum quia eum implacabiliter offenderant, tum quia se pacem eorum nullo tempore suscepturum iurauerat. Sed dum vicissim per internuncios sermo pertraheretur, incassum se mutuo verbis occupabant, & facti velut æs sonans aut cymbalum tinniens, nihil proficiebāt. Sermone deterebant diem, & in ventum verba proferebant. Angustabatur in semetipso Domini seruus, & quia non explebatur de principe, quod cogitauerat, anxiebat in eo spiri-

Cõuenitur Pertinaci.

Vna Ecclesia extra quam nulli salus. Num. 16.

Nihil efficitur apud Comitem.

spiritus eius, in se cor eius turbabatur. Quid ageret athleta Christi? Deficiente humano præsidio, recurrit ad diuinum vir diuinus: ad arma fortiora confugiens, efficacius est munitus.

De tertia conuentione. Cap. 6.

Accedens ad altare sanctum vir sanctus, pro gente non sancta supplicandum inter Missarum solennia dignum duxit. Intrauerunt ecclesiam, quibus diuinis interesse licebat mysterijs. Vuilhelmus Comes cum suis adherentibus præforibus sustinebant. Sacrificabat igitur & orabat hora sacrificij ea quidem, qua consueuerat, sanctitate cordis ac puritate animi. Ritè ergò consecratione peracta, pace data & in populum diffusa, homo Dei, iam se non agens vt hominem, corpus Dominicum patenæ superposuit, secumque portauit. Egrediebatur itaque foràs ad Ducem foris manentem, vt loqueretur in idipsum, ignitis oculis, ignita facie, ignitum portans eloquium, nec supplex, sed minax ac verbis terribilibus principem terribilem est aggressus: Rogauimus, inquit, te, & rogantes que ad pacem sunt Ierusalem, contempsisti. Supplicauit tibi in altero conuentu, quem iam tecum habuimus, seruorum Dei coram te adunata & prostrata multitudo, & despexisti. Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? Ecce post seruos, ad te Dominus omnium supplicaturus aduenit: ecce filius virginis, caput Ecclesiæ, quam tu persequeris: post membrorum preces, caput ad te processit. Adest iudex tuus & tuorum, in cuius nomine curuatur genu omnium cælestium, terrestrium ac infernorum. Adest testis & iudex tuus, in cuius manus est ille tuus spiritus deuenturus. Nunquid & illum spernes? Nunquid ipsum, sicut seruos eius, contemnes? Vniuersi, qui aderant, lachrymabantur, & orationibus intenti, rei exitum præstolabantur, & omnium expectatio suspensa, aliquod diuinum fieri cælitus arbitrabatur. Vidēs Comes Abbatem procedentem in spiritu vehementi, & in manibus tenentem sacratissimum corpus Domini, dirigit & expauit, metusque membra trementia per totum dissoluit, atque velut extramentem positus, ad terram vsque prosternitur. Eleuatusque à suis militibus, rursùm in faciem corruit, nulli loquens, & in nullum intendens. Qui comprehendit sapientes in astutia sua, & regum balteum dissoluit, ipse fecit hoc. Verè non est sapientia, non scientia, nec consiliu contra Dominum. Tunc vir Dei propius accedens: Surge, inquit, & sta supra pedes tuos, & diuinam ausculta sententiam. Præfens est episcopus Pictauiensis, quem ab ecclesia violenter expulisti: vade iam, reconciliare patri, & in osculo sancto pacis cum eo iungito fœdera. Innocentio subdere, & electo à Deo tanto pontifici parere, sicut ei obedit omnis Ecclesia sanctorum. Auditis his tyrannus, sacramentorum præsentia superatus, & autoritate spiritus sancti victus, nec audebat respondere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, nec poterat reddere vnum pro mille euangelizanti verbum virtute multa: sed statim occurrens, recepit episcopum pacis ad oscula, iniiciens manus in Abbatis vincula. Et quod amplius est, eadem manu, qua prius eum expulit, cum totius exultatione ciuitatis ad sedem propriam reduxit. Iam fortis impetit in fortem, & fortior superueniens, fortem superauit. Iam deinceps Abbas cum Comite familiaris loquens & suauis, nè ad impios ausus & tam temerarios deinceps exurgeret, nè Dei patientiam in tantis flagitijs iritaret, nè pacem reformatam in aliquo violaret, paternè commonuit. Tanto ergò malo obruto, & Gerardi schismate in cineres redacto, Bernardus cum gaudio Clarauallem regressus est. Vuilhelmus verò audito eo, multa interim faciens, deinceps minus crudelis extitit. Multa mala fecisti, ô tyranne, iam aliquando compescere: iam mutatus in vas electionis à vase contumeliæ, conuertere. Tempus est vt reuertaris ad eum, qui te fecit, vt te videntes & ex bonis operibus considerantes, glorificemus Deum in die repentinæ tuæ visitationis. Nam oportet te in habitu vili Apostolico conspectui præsentari, & plenum virtutibus in vasta solitudine Stabuli Rodis sepeliri. Dicamus ergò, quando & qualiter.

De meditatione Vuilhelmi. Cap. 7.

Post recessum viri Dei, potens Dominus de lapidibus filios Abrahæ suscitare, Matth. 3. cepit mentem Comitis ad compunctionem & veram pœnitentiam mirabiliter excitare, & Oriens ex alto, sedentem in tenebris & vmbra mortis, misericorditer visitare. Prædicti siquidem patris admonitio crebrius in mentem ipsi

M m m m venie-

Nota certissimū documentum corporalis præsentia Christi in Eucharistia

Esa. 3.

Philip. 2.

En schismatico & agnoscit & sentit in seipso præsentiam corporis Christi. 1. Cor. 3. Iob 12. Prouer. 21.

Romano Pontifici præret omnis Ecclesia sanctorum.

Comes res-
dit ad sa.
Luc. 12.
Alludit ad
dictum A.
schinis de
Demosthe-
ne.
Exod. 17.
S. Bernardi
instantissi-
mæ preces
p. Comite.

veniebat, & memoria priorum gestorum & dictorum animo non excidebat: sed ut ani-
mal mundissimum ad presepe positum, plenissimè, quæ audièrat & viderat, ruminabat.
Resoluebatur in calefcentis affectionis incèdium, & in meditatione eius exardescere
ignis, quem Dominus venit mittere in mundum. Formabat ante mentis oculos Ber-
nardi constantiam, fortitudinis audaciam, virtutis eminentiam, prudentiæ solertiam,
temperantiæ parsimoniam, iustitiæ sanctimoniam, & imaginabatur bestiam, sua verba
tam efficaciter resonantem. Nec mirum, si in ipso vincebatur Amalech, id est, si caro spi-
ritui subdebatur: quando rediuius Moyse leuans in oratione puras manus, pro Vuil-
helmo assidue precabatur. Deus meus, quotiès homo tuus totas noctes peruigiles in
oratione duxit & insomnes, flens largiter & effundens sicut aquam cor suum ante con-
spectum tuum, pro quo & de quo loquebatur tibi bona? Certè non poterat tantarum
perire filius lachrymarum. Dicebat enim sibi ipsi adspiciens in visu noctis & rigans la-
chrymis stratum suum: Heu me, quid animi habebam, quando illum contemnebam?
Clamabat ad me, & non exaudiebà: stabat, & non respiciebam: Mutabar ei in crudelem,
& in duritia manus meæ aduersabar illi. Væ mihi, quia peccaui in sanctum Dei, dum de-
precaretur me, & non audiui. Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo ad eum,
& cum ipso deceterò requiescam? Veruntamen si iniquitates meas obserua ueris pater,
ante faciem eius totiès ad iracundiam prouocatam, non sustinebo. Nonne cor meum
ardens erat in me ipso, dum loqueretur mihi utilia, & aperiret suum os me docèdo? Bea-
ti sunt, qui eum audièrunt, & in amicitia eius decorati sunt. Nunquàm sic locutus est ho-
mo, sicut ipse loquebatur, & in labijs eius gratia diffundebatur. Talia dicebat intra se-
metipsum, & huiusmodi cogitationes ascendebant in cor suum. Ecce Benjamin lupus
rapax, qui manè comederat prædam, iam uespèrè diuidit spolia. Iam de comedente exit
cibus, & de forti egreditur dulcedo. Non longè est à cibo spirituali, qui paratus est dare
preciosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Cùm ergò fortia atque præclara
arma poenitiæ sub iugo Christi decreuisset assumere, ad quem pro imponenda sibi
poenitiæ pergeret, coepit haesitare: sciens, quicquid per se sine confessore volunta-
riè assumeret, vanæ gloriæ & præsumptioni, non mercedi, militare: & solum, si cecidi-
derit, subleuantem non habere, & qui sibi se magistrum constituerit, stulto se discipu-
lo subingere. Sæpissimè subiit animum eius, venerabilem Bernardum præ omnibus
eligere, sed propter iniurias illi illatas, oclusum sibi reditum prospiciens, ad eundem
verebatur aduentare.

Eccle. 4.

De accessu Comitis ad solitarium. Cap. 8.

Eremitæ il-
lorum tem-
porum.Eremita q-
dam miræ
simplicita-
tis.

ERant tunc temporis in diuersis mundi climatibus viri religiosi, potentes virtute,
& fortes robore: qui Deum præ oculis habentes, cælum appetentes, infernū me-
tuentes, ad extremum iudicium contremiscentes, à communi vita aliorum se-
gregabant semetipsos: nec cõrenti strata publica præceptorum, ingrediebantur
mundissimam, rectissimam ac strictissimam semitam consiliorum. Nec sufficiebat circa
communia languere uiris perfectionis, sed adspirabant ad cacumina supererogationis.
E quibus alij regularem, alij monasticam, alij anachoreticam, alij eremiticam ducentes
vitam, vni Domino seruiebant, vni regi militabant. Sed & in regione eadem, quæ talem
nobis prouultu ciuem sanctorū & domesticum Dei, nõ defuere uiri spirituales, habentes
spiritum prophetiæ, propositum spirituale: qui, nè cum salutis periculo uiuerent in
seculo, uiuebant in eremo, & oculis desiderantibus Christum, nil aliud dignabantur ad-
spicere. Hi tales & si pauci numero, de malitia tamen patriæ & furia Pietauiæ traxerunt
nihil, nõ magis, quàm de sale marino pisces maris. Non longè erat à loco, in quo Vuil-
helmus talia meditabatur ut columba, quidã de numero talium, uitã eremiticam ducens,
& miræ admodum simplicitatis homo. Sola enim, q̄ Dei sunt, cogitans, & mundū ab im-
mundo discernere nesciēs, sanctę rusticitatis, quę solum sibi prodest, sanctimonia rutila-
bat. Ad huc solitariū mox soliuagus miles ire coepit, & eū diligenter quærere, donec in-
ueniret. Cogitabat intra semetipsum, qualis esset ista deuotio, quã ad eū ferebat, & quid
de ipso ageret omnipotēs, nõ plenè ipsemet cognoscebat. Replebatur stupore & ecclasi
in eo, quod cõtingerat illi, penè somnium suspicatus. Quid plura? Venit ad pastore agnus
factus delupo, sed eū verebatur adunare pastor trepidus ouili Dominico. Requirebat in-
stanter portū naufragus, medicū fauciatum, Ananiã Saulus in Paulū prostratus. Sed quid
ageret

ageret Ananias? Audiērat à multis de hoc viro, quanta mala fecisset ecclesijs & ecclesiasticis personis, & nesciebat futurū vas electionis, vt nomen Christi portet coram gentibus & regibus & filijs Israēl. Abscondabatur ergò columba tremēs ab accipitre & niso, fugit ouis tremebunda veniente lupo. Metuebat enim sibi impropērari à Domino: Si videbas furem, currebas cum eo. Quia tamen perseuerabat pulsans, propter improbitatem surrexit & exiuit, intuitusque in eum toruo lumine, hēsitando admirans, ait: Impie, crudelis & dire tyranne, cur Christi seruos conaris infestare? Nunquid tibi parūm est hactenū ceteros impugnāsse, nisi etiā p̄sumas Christi seruos molestare? Recede, recede: iam ab hac stultitia quiesce, desine tu iuuenis senem laceffere. Qui hactenū orbem terrarum habuisti infestum, quid tibi ad cremum? Nihil tibi & loco illi: nec est societas alterius ad alterū, non plus quām luci ad tenebras. Cui timidus heros respondit: Non male uolus te depōscō, sed cor p̄nitens gero, & delictum meum maximū emundari cupiens, iniquitatem meam coram te recognosco. Pro excessibus igitur p̄teritis corrigendis & prauis actibus abijciendis, acturus p̄nitentiam, adpropēraui. Considero quā feci, & nolo quā facturus sum, moderari. Quot in me habui oblectamenta, tot offerre Deo paratus sum ad tuā voluntatis arbitrium de memetipso cordis & corporis holocausta. Quapropter noli prohibere per Christum te obsecrantem, & ad tuam iuonem, satisfacere cupiētem. Gustem per tuum ministerium, gustem, inquam, quāmi dulce sit vitij non seruire, qui in meipso didici, quā amarū sit vel expertum esse vitia, vel velle vitium experiri. Sed ille timens velle eum sibi illudere, & fuisse immundum sciens, & iam purificatum nesciens, fertur respōdisse: Non ego te ligo vel soluo, neque falcem in messem alienā mitto. Sum homo solis latebris dignus, soli mihi iudex, soli arbiter & accusator constitutus: quatenū monstrat actio, quod habet professio, & monachi nomen solitaria mihi cōuersatio interpretetur. Quod tam securus fateor, quā certus experior. Veruntamen si vera sunt quā exponis, ad quendam alium singularis sanctitatis hominem festinare te consulo, qui longa experientia temporum iam suffultus, & in discretione spirituum iam excultus, ante me cognoscitur renūciāsse seculo. Iuit, & in auditu auris obediuit: sed ille nihilo minū, ob auditam eius crudelitatem, p̄nitentiam Vvilhelmi verebatur. Fuit tamen, qui consilium daret auidē quārenti, & cupidē recipienti. Quid ni reciperet, qui toties signem denegatum quasi digito mendicans quāritabat?

Psal. 49.

Durē accipitur Comes ab eremita.

Offert se ad satisfactio nem.

De consilio duorum solitariorum super eius conuersione. Cap. 9.

ERat eodem loco & tempore alius solitarius vir, valde discretus & sanctitate conspicuus. Hic sicut scientiā scintillabat perspicuitate, ita quoque vitæ rutilabat sanctitate. Vnde factum est, vt triusque concursu luminis, Deo clarus in scientia, & populo celebris ex fama redderetur. Ad hunc solitariū secundus solitarius militem mox soliuagum destinauit, quem tamen dilationis affectum tædio, nihil in itinere retardauit. Quid mirum? Diligebat ardenter, currebat velociter, & ideo perueniebat celeriter. Omnia bibebat cum suauitate, secundum antiquum prouerbium: interim omnia facilia & propē nulla faciebat amor. Amanti enim nihil est difficile, te stante anima, quā canit in sanctarum nuptiarum epithalamio dulci: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea cōmorabitur. Venit ergò ad hominem Dei, quem amoris pennulæ subleuabant. Reuelauerat autē Dominus auriculas solitarij, antequam veniret beatus Vvihelmus. Vbi verò Dei hominem nouit in spiritu propinquare, causam aduenientis memoriter tenens, magis ac magis omnipotentis clementiam cœpit lachrymabiliter implorare, quatenū impium ab iniquitate dignaretur, sicut promisit, reuocare. Postquā igitur aduentāsse Comitem vir sanctus accepit, cum gaudio spiritus sancti eum in pace suscepit, causamque itineris indagare solerter cœpit. Cui ille penetralia cordis aperiens, totum propositum conuertendi cœpit fiducialiter enucleare, nec fuit verbum in cordis cubiculo, quod ei voluerit occultare. Diceres rediuium hominem, qui inciderat in latrones, sauciatum & spoliatum, quem pertransierāt sacerdos & Leuita, Samaritani misericordiam p̄stolari. Sed quid egit Samaritanus? Viso eo, non p̄teriuuit, sed misericordia motus est, & curam illius egit. Nam appropinquans, alligauit vulnera eius vinculis alligaturæ salutaris, infundens oleum consolationis cum vino mordaci epithematis. Doctus erat cum vnguentario Salomonico, facere pigmentum.

Nullos recusat labores tantus princeps, iam conuersus ad Dominū. Cant. 1.

Totum peccatum suum aperit Eremita. Luc. 10.

Ecl. 38.

M m m 2 ta sua

ta suauitatis, & vnctioes conficere sanitatis. Mox mirum in modum, proposito Comitum diligenter intellecto, sicut gaudium est angelis Dei in celo super vno peccatore conuerso: sic & isti gaudium cumulatam est super poenitenti Comite & peccatore tam peruerso. Post aliquatulum ergo temporis & monita vite ac salutis, iam securus locutus est senior, dicens: Reuertere in domum tuam vnde existi, & nemini dixeris quod concepisti. Volo enim te esse cautum, & declinare inanem gloriam, quæ est virus virtutum & demonium meridianum. Postea indutus cunctis armis militaribus, quibus antea malefacere presumpisti, ascensoque meliori equo, cui haec enus insidere consueuisti, ad me clanculum solus festinabis in habitu tali. Et post hæc salutare consilium, cooperante Domino, tibi impendam pro meo posse. Talia dicebat medicus infirmum curaturus, nec amplius exprimebat, quia sciebat quid ipse esset factururus. O medici prudentiam. O spiritum, qui loquebatur. Statim enim vt ad eum introiuit Vuilhelmus, non dixit: O inique, o immunde, o adulter, o schismaticæ, o incestuose. Portabat gladium vt secaret vulnus, sed ægotanti non ostendebat, nè medicinam repentinam neophytus abhorreret. Abscondebat intus ferrum diuisionis, non sub vestimento tegminis, sed sub velamento narrationis. His auditis, B. V. uilhelmus, cui omnis mora erat longa nimis, gratias agens Deo, domum regressus est. Sed & monitorum salutarium præceptoris sui non surdus aut obliuiosus factus auditor, religiosæ sollicitudinis suæ nulli extraneorum aut propinquorum voluit esse relator. Diderat enim scriptum esse: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Domestici tamen eius, rem penitus ignorantes, vt eum viderunt cum rebus indictis ad suum redire præceptorem, felicibus eius actibus in seij execrabili ter maledicentes, æstimabāt eum progressurum ad consuetæ nequitie scelus & furorem.

De lorica ad eius carnem adstricta. Cap. 10.

INterea dum hæc agerentur à Comite, vir Dei quendam fabrum doctum tractare fabrilis, cum instrumentis fabrilibus ad se de vico proximo clam accersit. Sicque prouisum est, vt in termino iniuncto Vuilhelmus ad virum Dei rediens, fabrum cum circulis catenisque & vinculis ferreis vincire paratum, quem nesciebat, reperiret. Ingressus ergo Vuilhelmus ad solitarium, nec solitarium, sed cum fabro reperies, obstupuit intantum, vt dicere possit: Ecce faber & vincula: vbi est vicima vincienda? Sed respondetur ei cum Abraham, quod Dominus sibi prouideret holocausti vicimam. Holocausti dixerim, an holouincti: Vtrumque si dixerim, non me poenitebit. Veritatem enim dicam. An non holocaustum, in quo ardor charitatis consumebat rubiginem vitiorum? An non holouinctum, quod decem ligamentis constringitur circulo ferreorum? Mox vt intrauit, audiuit patrem spiritalem dicentem sibi: Fili Vuilhelme, auctoritate sacrorum canonum salubriter admonemur, nè falsis poenitentis laicorum animas decipientes, in infernum protrahi patiamur. Veritas est irrefragabilis, & negare nõ possumus, quod nullum malum impunitum manet, sicut nullum bonum irremuneratum. Aut enim Deus punit, aut homo. Modus autem puniendi, secundum modum præteriti delicti debet extendi. Dicit enim veridica scriptura: Iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus. Et iterum: Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. In huius signum præco iudicis hortabatur agere fructus poenitentia, non quoscunque, sed dignos fructus poenitentia. Melius est ad momentum temporaliter cruciari, quam supplicij addici sempiternis. Si ergo verè poenites, & omninò ad remissionem peccati præteriti, ad euasione futuri iudicij, & ad adeptionem celestis fastigij suspiras, talem poenitentia distinctionem, tamen citra condignum, tibi impono: Inprimis, quia ieiunium domat pestes carnis, oratio pestes mentis, elemosyna verò ad omnia valet, promissionem habens vite, quæ nunc est & futura: per hæc tria emplastra preciosissima tibi indico posse redire ad patriam claritatis æternæ. More ergo perfecti, ibis & vendes omnia, quæ habes, & dabis pauperibus: vt exoneratus & nudus, sequi possis non habentem vbi caput suum reclinaret: qui exultauit vt gigas ad currendam viam. Deindè, quia omnia ista extra te sunt, propria lorica ferream ad carnem super nudum præcipio te portare omnibus diebus vite tuæ. Post hæc, quia in factis tuis offendisti plurimos, maximè tempore schismatis sub Petro Leonis, & non sufficit bona conscientia quo ad Deum, sed requiritur etiam bona fama, quo ad proximum;

Luc. 15.
Vide mirabile eremitæ consiliū.

Math. 6.

Gene. 22.

Deut. 25.
Apoc. 18.

Math. 3.

Ieiunium.
Oratio.
Elemosyna.

Nora quid vir sanctus pro factis satisfactione imponat Comiti iuere poenitenti.

mum: nudis pedibus Apostolico conspectui te presentabis, vt secundum eius arbitrium satisfacias Domino, à quo pro tuis sceleribus longè lateque anathematis es opprobrio condemnatus. De orationum verò pondere & mensura nihil impono, cōfidens in Domino, quòd processu temporis, cum dilatato pede amoris viam mandatorum Dei currere coeperis, vnctio eius docebit te non solum de orationibus, sed etiam de omnibus. Et quoniam frater, qui adiunatur à fratre, quasi ciuitas firma est, vt alter alterius onera portemus: deinceps pro inuicem, vt saluemur, Dominum exoremus. His dictis ab homine, Comes accepit verbum salutis, non iam vt ab homine, sed magis ab angelica lingua, immò vt à diuino flamine seu mystico spiramine. Reuerà non alius fuerat, qui talia deprompserat, quàm spiritus patris eius, quos eius impleuerat, & talia pronuntianda dictauerat. Mox mirum in modum totus in Dei amorem succenditur, & sine dilationis procrastinatione inter manus fabri & solitarij verus Comes exiit, vt nouus miles Christum, qui noua facit omnia, nouiter induatur. Nudatus proprijs vestibus, sine confusione & reuerentia, in medio duorum in nomine Iesu congregatorum constituitur, & lorica propria fortiter ad carnem connexa superuestitur, firmiterque per totum corpus decem catenis seu vinculis artificis magisterio subtiliter constringitur, nè processu temporis facillè dissoluatur. Post hoc asperrimo cilicio desuper contegitur, ferrumque galeatum subtiliter, vt solui non valeat, capiti militis imponitur: sicque spiritibus armis onustus, à suo preceptore dimittitur, & abire permittitur. Iam depositis armis carnalibus, & assumptis spiritualibus telis, dicere poterat is cum Apostolicis viris: Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo.

Prou. 18.

Iacob. 5.

Eccè tibi formam perfectæ conuersionis.

Nota asperitate vestium in tali illi lustru viro.

2. Cor. 10.

De accessu eius ad Eugenium Papam. Cap. II.

Longam cum homine nouus homo moram non traxit, sed pectore sitibundo velociter in propria rediens, dispendij impatiens, & velocitati operis inhians, omnia bona terrena antè possessa sibi detraxit. Res, quas in sua potestate habuit, vendidit & pauperibus erogauit: quas verò ad manum non habuit, ex corde proiecit & contempsit. Disperit ergò & dedit pauperibus paupertatis amator, in breui futurus pauperum non solum amicus, verum etiam & imitator. Herentis in salo nauiculæ funem potius studebat precipere, quàm soluere. Adspiciebat enim in remunerationem, paupertatis cupiens assequi præmium, quod est regnum celorum. Nihil ex omnibus ille quondam opulentus sibi retinere voluit, distribuens singula, nè cordi vel manibus adhereret macula. Sicque factum est, vt omnibus suis simul & semel pro Domino spreto, pauperibus terram, sibi cælum diuideret. Narrat textus euangelicus & cum magno exultationis tripudio recitat, Petrum piscatorem Christo dixisse: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Benè Petre, & non ad insipientiam tibi. Non enim sequi poteras oneratus eum, qui exultauit vt gigas ad currendam viam. Sed scire velim, quæ sint omnia, quæ te iactas reliquisse. Piscator eras, viduum manu & arte quærebatur, diues non fueras, nauem & retia tantum disrupta possederas. Quid ergò te iactas tam confidenter omnia reliquisse? An omnia reliquisti, qui affectum possidendi deposuisti? Certè Vuilhelmus noster nonne eodem tecum spiritu dereliquit omnia, qui voluntatem habendi deseruit? Nihil minus in hac parte fecit à magnis Apostolis, qui non nauem, sed orbem: non retia, sed palatia: non pauperiem, sed gloriam velut stercora arbitratus est, vt Christum lucrifaceret. Omnibus ergò pro Christo percalcatis, nudis plantis, illo suo vestitu ferreo atque asperrimo circumdatus, rutilans in luto margarita, dominum Papam visitauit. Quid ni visitaret bonos in mundo, quem visitauerat oriens ex alto? His diebus præsidebat sanctæ sedi Apostolicæ beata memoria Eugenius Papa tertius, qui de sub ferula beati Bernardi assumptus, Papatûs Romani monarchiam tenebat, laudabiliter quidem & syncerissimè, vt potè talis ac tanti patris discipulus. Veruntamen quia bonorum vita malis oppidò solet esse infesta, & quia eleemosynam carpit inuidia, aduersus eum quorundam Romanorum adulterina plantatio, viperea progenies rebellauit. Quorum aduersus se malitiam machinantem humanitatis reformidans, in superiorem Galliam cedens, salubriter se recepit. Vbi Rhemis celebrato concilio, rei que publicæ negocijs peractis, Ecclesiasticæ potestatiuè dispositis atque ordinatis, inter cætera sententiam antiqui anathematis, in Vuilhelmum Comitenti dudum latam, renoua-

Abijcit omnes res suas.

Math. 5.

Matt. 19.

Psal. 18.

Adit Romanam manu pontificem, vt erat ab eremita iustus.

Eugenius habet Synodum Rhemis.

re curauit. Ignorabat enim iam conuersum atque mutatum in virum alterum. Interim Vuilhelmus audiens dominum Apostolicum in Gallias aduentasse, gauisus est valde. Nec se capiens præ gaudio, ignorabat adhuc voluntatem Dei fuisse, vt sibi occurreret quem querebat. Accessit itaque Paulus factus ex Saulo, vt videret Petrum, non iam in se, sed in suo vicario. Intrauit vir obediens ad Simonem Petrum, sed non, vt fieri assolet, per Simonem magum. Nihil pauper Christi ostiarijs dedit, qui in terris ex omnibus nihil possedit. Nec fuit, qui ab intraturo pecuniam exigeret, testante scriptura, quia qualis rector ciuitatis, talis & populus eius. Suscitauit Dominus super populum suum virum, qui argentum non querebat, & aurum non velle: sed sagittis paruulos interficeret. Intrauit ergo liberè, qui in libertatem spiritus vocabatur, & prostratus solo tenens sacra eius vestigia reuerenter osculabatur. Vultus in terra figebatur, oculus lachrymabatur, os pedes deosculabatur, manus amplexabatur, & lingua de profundissimo corde talia loquebatur: Heu mihi, pater mi: Heu mihi, pater mi: Heu mihi, miserere me, & resuscita animam meam, quia multipliciter peccaui. Pater, peccaui in caelum & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus: non etiam mercenarius, sed spurius seu porcus: quia relicto pane filiorum, indignum me feci pane garcionum, onerando miserum ventrem anime de siliquis porcorum. Ego miser homo, descendens ab Hierusalem in Hiericho, incidi in latrones, qui percutientes vulnerauerunt me in natura imaginis, tollentes à me pallium diuinæ similitudinis. Quapropter suscipe, queso te, de Aegypti partibus reuertem, & reduce ad pascua deserti ouem oberrantem. Absolve de regione dissimilitudinis ad patrem fugientem. Pater mi, pater mi, curras Israhel, & auriga eius.

De obiurgatione Eugenij Papæ. Cap. 12.

HIs auditis, Dominus Apostolicus fertur respondisse: Quis enim es tu? At ille: Ego sum, inquit, Comes Vuilhelmus, peccator & impius, quem pro meis meritis iuste quidem tu cum prædecessoribus tuis anathematis mucrone percellere decreuisti, & velut membrum putridum à corpore Ecclesiæ præcidisti. Homicidia, adulteria, sacrilegia, & omnia opera nefaria, quæ de me incestuoso & schismatico tibi dicta sunt, vera sunt. Si iniquitates à Domino obseruentur meæ, maior est iniquitas, quam vt veniam merear. At quoniam misericordiam Christi non est numerus, tu qui vicarius Christi es, miseri miserere, & patrem misericordiarum, quem representas in terris, iure imitare. Peccaui super numerum arenæ maris, multiplicata sunt peccata mea. Sed dum viuo, & spiritus regit hos artus, sana me medicamento poenitentia, cui commissum est vice Christi super terram soluere & ligare. Peccaui & verè deliqui, sed libera me, vt non vadam ad interitum, neque descendam in corruptionem, qui claudendi & aperiendi celum hominibus adeptus es dominationem. Ad hæc expauit Dominus Apostolicus, & ultra quam credi potest, admiratus est. In mentem ei veniebat factum Iacob & Esau: quorum vnus ante conspectum Isaac alterum se simulabat. Arbitratus aliqua sub specie Iacob sibi velle illudere, sciensque angelum satanae in angelum lucis se solitum transfigurare, fertur respondisse: Comitum quidem Vuilhelmum peccatorem coram Domino sepe audiui, sed eum facientem nunquam cognoui, & ideo si vera sunt, quæ tu dicis, ego non noui. Sed esto. Aut tu es in persona Vuilhelmus, aut tu non es. E duobus vnus est: aliter esse non potest. Si tu non es, & voluisti mihi illudere, indignationem Dei omnipotentis & nostram incurras, eò quod Christo Domini reuerentiã debitã exhibere non curas, sed subfannationem eius procuras. Si verò tu ipse es, & non alius, quomodo poenitentem te esse simulas? Quomodo potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietatem suam: ita & tu potes benè facere post iniquitates tãtas. Fratris torum incestu maculasti, in orbe schismata seminasti, nequitijs tuis climata mundi perturbasti. Et tibi post hæc de plena poenitentia cordis quomodo credam? Maledixi tibi, & eris maledictus. Scio tamen Dominum magna, immò maiora tibi posse facere, quia omnipotens est: sed inueteratum dierum malorum ad plenum poenitere, despero. Surge itaque de medio, vade ad dextram siue ad sinistram. Ad hæc timidus Vuilhelmus surrexit, & ad modum publicani euangelici stetit à longè, non audens faciem in virum leuare, dixitque: Reuerà Vuilhelmus Comes ego sum, peccator nimius, & ad tuam dignationem missus ob taxationem satisfactio-

Galat. 1.

Ecl. 10.

Osculatur Comes pedes Eugenij Papæ.

Vide confessionem coram Pontifice. Garcionum, barbara dictio famulum significat.

Eccè quod facit cor contritum & humiliatum, quod Deus spernere non potest.

Matt. 16.

Gene. 27. 2. Cor. 11.

Luc. 18.

factionis. Sed ex quo credere non vis, saltem largire mihi gratiam benedictionis tue, & Apostolicæ beneficium absolutionis. Quod si non obtinero, & per incuriam tuam neglectus fuero, Deus, in cuius conspectu sto, sanguinem animæ meæ de manibus tuis requirat, qui sinum viscerum paternorum reuertenti filio prodigo præcludere nõ formidas. Perditio mea tibi imputerur in cumulũ perditionis, & videat hæc super te omnia videns Dominus ultionum. Cũ audisset hos sermones Papa religiosus, magis timuit, vtpotè homo conscientia multum scrupulosæ. Cognoscensque viri constantiam, & Christi infinitam misericordiam, cogitabat intra se, quòd nec criminis quantitas, nec facti enormitas, nec temporis breuitas, nec horæ extremitas excludunt à venia. Aperiens ergò os suum, dixit ad Vuilhelmum: Patriarcha Hierosolymitanus scio quòd prudens vir & magni consilij sit: ad ipsum te mitto, & potestatem super animam tuam loco meo tibi commito. Salutato igitur humiliter summo pontifice super infusa gratia benedictionis Apostolicæ, Hierosolymam profectus est.

Nullos res
cusat labo-
res pro ob-
tinenda ve-
nia.

De accessu eius ad patriarcham Hierosolymitanum. Cap. 13.

IN diebus illis sancta terra Hierosolymitana in manibus erat Christianorum, & peregrinis omnibus liber patebat ingressus. Vuilhelmus igitur ingressus in sanctam ciuitatem, postquam sepulcrum Christi gloriosum cum puritate & deuotione vistrasset, requirere cepit à ciuibus venerabilem vrbis primatem. Factum est autem per diuinam voluntatem, vt & ipse esset Hierosolymis his diebus. Ad quem cùm introductus esset Vuilhelmus, se & causam itineris, totumque negocium seriatim ac per ordinem eidem patefecit. Patriarcha autem viso Vuilhelmo, gauisus est valde. erat enim ex magnis temporibus cupiens eum videre. Audièrat siquidem, famæ clamoribus vbiq; perstreptibus, multa mala de ipso: & videns, quoniam magnificasset Dominus misericordiam suam cum ipso, congratulans & exultans, Dominum benedicebat in ipso. Fuit & alia familiaris causa, quare Vuilhelmũ venerabilis Primas tenaciũs sibi copulabat & dulciũs adstringebat ac ampliori reuerentur honore. Nam confessus est, & non negauit, se fuisse filium cuiusdam de seruiensibus Vuilhelmo, cui fidelissimè famulanti multa bona Vuilhelmus fecisset, ac immensa donaria munificus contulisset. Ob hanc causam beneficij accepti non immemor filius, præparabat se libenti animo ad rependendum vicem vicariæ benignitatis. Nec se capiens præ gaudio super inopinata conuersione Ducis & euentu insperatæ salutis, quibus poterat abundantiam lætitiæ propalabat gemitibus & suspirijs. Conuersusque ad Dominum, procidit in faciem suam & adorauit, dicens: Benedictus es Domine, qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim: qui viuificas mortuos, & vocas ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Scio Domine, & verè scio, & id ipsum bonitati tuæ cõfiteor, quòd verè poteris de lapidibus heri, o quam primus hodiè. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ tuæ. O mirificata & confortata scientia tua ex me. O status spiritus tui, vt fluant aquæ. Si quis potest abyssum imperferutabilem penetrare, poterit & iudicia tua viasq; inuestigabiles comprehendere. Iudicia siquidem tua, abyssus multa. Nunc ergò Domine benigne fac in bona voluntate tua cum eo, & quod dignatus es incipere, fac cum eo signum in bono. Fiat per gratiam tuam cor eius immaculatum, vt quod cepit mirabiliter, felici perseverantia studeat complere, & ad obseruantiam boni sanctique propositi de bono in melius certatim feruere. Doceas eum per spiritus tui vnctionem cælestia diligere, & supra sidera conuersari, cui iam inspirasti terrena despiciere, paupertatisq; stigmata feruentius emulari. Quod eidem prestare digneris tu, qui es Deus deorũ & Dominus dominorum, regnans & imperans in secula seculorum. His dictis, Vuilhelmũ cum ingenti suscepto gaudio, & cum satisfactiõis salutaris salutaribus vinculis alligauit. Cumq; niteretur eum cohabitantẽ retinere secum, vir Dei iam fugiens publicum, nullatenus acquieuit, sed magis solitariam vitam ducere prælegit. Quod & factũ est. Nam infra breue tempus intra ambitum atrij domus sue arctissimam specum desuper coopertam fecit fabricari, schematè quidem vili, instar vmbraculi in vineis & tugurij leproforũ. In quam ædificatione sic constructa, præsentè Primare, Vuilhelmus lætissimè & glorianter quasi in carcere se retrusit, & nouem annis continuis cum nimia ciborum parsimonia se recludit. Intus ergò sedebat solitarius & tacebat, quia leuauerat se super se.

Aperit oia
patriarchæ
Hierosoly-
mitano.

Patriarchæ
summa gra-
tulario de
comitis mu-
tatione.
Dan. 3.
Rom. 4.
Matth. 3.

Rom. 11.

Psal. 35.

In specu des-
cit annis no-
uem in mi-
rabili absti-
nentia &c.
tũs

tùs dixerim, quia cunctis, qui foris sunt, dicitur: *Væ, væ.* Sedebat in angulo domatis non diligens pedes suos mouere. An non tibi videtur Vuilhelmus fuisse de numero eorum, quibus dictum est: *Sedete in ciuitate, quoad usque induamini virtute ex alto?* Econtrà de reprobo dicitur: *Non quieuit, & Domino non placuit.* Sedebat etiam solitarius, & sedendo tacebat, nolens sedere cum consilio vanitatis. Sedebat ergò solitarius, & sedendo tacebat, sciens cultum iustitiæ esse silentium. In silentio enim & spe, erit fortitudo vestra: & idè obmutescens, silebat etiam à re bona. Quamplures videbat in peccatum incidisse loquendo, vix quempiam tacendo. Et quia silentium cogit caelestia meditari, rectè super se poterat eleuari. Ab omni strepitu secularium quies perpetua, ad illos excessus Pauli perducit, de quibus dicit: *Siue sobrij sumus, vobis: siue mente excedimus, Deo.* Domine Deus, qui ostendere consueuisti populo tuo dura, quanta illic demonstrasti famulo tuo mira, & ostendens ei tribulationes multas & malas, referasti visiones consolatorias & bonas? Quæ abscondebas à sapientibus & prudentibus, paruulo referasti, & prætermisisti immundis peccatoribus, mundicordem crebrò visitasti.

De habitatione eius apud Patriarcham. Cap. 14.

BEatus itaque Vuilhelmus in illo humili tugurio constitutus, Deo & hominibus gratus efficiebatur & dilectus, gratumque se hospitem exhibebat apud Patriarcham, ità vt diceret ei Patriarcha: Experimento didici, quòd omnibus bonis spiritualibus repleti sumus ad introitum tuum, & ob gratiam tuam benedixit nobis omnipotens, sicut benedixit domui Aegyptij propter Ioseph. Ipse autem verus Ioseph nihil nouerat ibi, nisi tugurium suum, in quo claudebatur, & tegumentum, quo operiebatur, & panem arctum aquamque breuem, quibus resciebatur. Domus erat, cella: potus, aqua: cibus, panis nigerrimus: habitus, ferreus & asperimus: lectus, antrum: culcitra, solum: capitale, faxum: coopertorium, tectum. Taliter se habuit per nouennium continuum, cui viuere Christus erat, & mori lucrum. Vitam istam ducebat in patientia, sed futuram cum desiderio expectabat. Degebat pauper in cella, diues in conscientia, thesaurizans in celo, & nihil habens in mundo. Securior dormiebat pauper in terra, quàm diues in auro & purpura. Sæpè noctes peruigiles in oratione ducebat, & cum tandè aliquando ad necessitatem naturæ tenuissimo somno opus esset, lachrymis stratum suum priùs irrigabat. Leuabat puras manus in oratione, flecebat genua roborata in supplicatione, plorabat coram Domino in peccatorum amarissima recordatione, per singulas noctes lachrymis cor lauabat, cinerem tanquàm panem māducabat, omnes dies suos in amaritudine animæ recogitabat. Exercebatur in diuinis, quotidie meditari in lege Domini, resciri parciùs, orare frequentius: Quando meditabatur, cordis suspirio rapiebatur in patriam: si quando loquebatur, os eius leuabatur supra sidera. Eloquia eius eloquia casta, ignita & igne examinata, nec crederes humanam linguam, sed angelicam propter sapientiam & spiritum, qui loquebatur. Si quis religiosus aut literatus ad eum aliquando diuertisset, monita salutis erogaturus, aut de scripturis locuturus, non solum, vt assolet, calefaciebat affectum, sed & illuminabat intellectum purificatum, intantum audita eloquia diuina memoriæ commendabat. Vnde factum est, vt sic scripturas audiret ardentè, sic legeret feruenter, quasi esset in crastino moriturus. Manibus pectus, genibus pauimentum tundeat, votis & deuotis precibus calos cumulabat, lachrymis genas rigabat, gemitibus & suspirijs tugurium mugiebat. His & alijs similibus exercitationibus assuetus, cœpit angelorum iucundari adpectibus, erudiri visitationibus, commoneri suggestionibus, sedulitate consolari. Ingenti cura magnoque tripudio angeli intererant psallenti, aderant oranti, inerant meditati, supererant quiescenti, præerant operanti. Sollicitè conuerso congaudebant, tristem confortabant, ignorantem instruebant, tentatum protegebant, & in omnibus ipsi prouidebant. Quid est homo, ait quidam, quòd memores eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Renerè Domine magnificas Vuilhelmum, apponis erga eum cor tuum, geris pro illo sollicitudinem, curam illius habes. Denique immittis ei spiritum tuum, promittis vultum, angelos mittis in ministerium. Ecce hæc fuerunt in dilecto Dei conuersionis imitanda primordia: ecce penitentis veneranda præconia. Multa quidem & alia laude digna tam in occultis quàm mysticis reuelationibus, internis & secretis

Thren. 3.

Luc 24.

Jerem. 14.

Esaï. 32.

Esaï. 30.

Psalm. 32.

2. Cor 5.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

Videt visitationes.

secretis cōsolationibus seruo Dei in eodem loco contigisse præsumimus, sed inde coniecturas sequi non audemus, qui certitudinem non habemus. Nam ante nos nullus unquam in vita eius hoc digessit. Ipse etiam pater sanctus non edidit, discipulorum nullus interrogauit. Perstringentes ergo stylum, ad certiora veniamus.

Vt à suis sollicitatus sit ad resiliendum à proposito. Cap. 15.

Factum est autem cum homo Dei ibi moraretur, ut ubique terrarum requirerent cum cognati & noti. E quibus alijs lustrantibus prouincias, vrbes, populos & terras, alij maria transfretarent, extendentes se longè ad insulas remotissimas & ignotas. Cumq; diutissime frustrata fuisset sollicitudo quærentium, tandem vbiq; perquiritur à cognatis. rumores veridicos acceperunt de eo à peregrinis quibusdam. Arreptoque itinere, validentes Pictauia, aliqui eorum Masiliam venerunt, & ascendentes mare in nauibus, vento prospero in urbem Acconensem celeriter ac feliciter applicuerunt, & sic tandem ad suum Comitem Hierosolymam peruenerunt. Post istos & alij veniebant, & alij reliqui succedebant, & multiplicabatur indies aduenientium multitudo. Omnes Acuunt linguas suas sicut serpentes. autem, qui præcedebant & qui sequebantur, unanimiter eum increpabant, & talia loquebantur: Quid agis domine? quid insanis o Vvillhelme? Quis te fraudulentus fraudulenter circumuenit & nequiter fascinauit, ut respiceres in huiusmodi vanitates & insanias falsas? Quid tibi deerat in Comitatus fastigio, suffulto vndique subsidio amicorum? Quiesce iam ab hac stultitia, quiesce ab hac capitis melancholia. Non enim potes, etsi multum velles, in rigore propositi perdurare. Ecce terram tuam alieni deuorant, nec est qui eis possit resistere. Qui si te præsentem cernerent, non auderent vel mutire. Non poteras melius amicos deprimere, & inimicos exaltare, quam sic te damnabiliter absentando. Animaduerte, quæsumus, propter absentiam tuam plebes tribulari, viduas desolari, innocentes conquassari, nocentes grassari, orphanos spoliari, virgines violari, fenec periclitari, ecclesias depradari, monasteria depauperari, homicidia & latrocinia iugiter exerceri. Quomodo dissimulas exire? quomodo tardas vindicare? quomodo taces, videns impios conculcantes iustiores se? Iam iuuentutem tuam in gloria mundi consumpsisti, tardè & non ad profectum tibi poenitentiam incepisti. Iam quod superest vitæ tuæ, in flore mundi expendere curato. Veni, & corona te rosis, antequam marcescât: Fruere creaturis, quæ sunt, antequam senescas. Post tanta scelera, post tot illecebras, post tantas iniquitates & peccata quam partem habebit in te Deus desuper? Hac & huiusmodi in auribus Comitis Sirenes & vlulæ quotidiè sibilabant, & inimici hominis domestici eius talia fabulabantur. Diceres rediuuium Iob, cui Tobia 2. insultarunt reges: intantum insultabant Vvillhelmo quotidie domestici eius & affines. Vnde factum est, ut impetum superuenientium amicorum, frequentiam propinquorum & infestationem notorum ferre non sustinens, eorum inquietationem per fugam remedium cogitaret declinare, & seorsum ab incurfibus turbulentis, actionibus inordinatis, sermonibusque in compositis semetipsum segregare. Quod factum est. Nam 3. Reg. 19. vale dicto hospiti, clanculum recedebat, & solitarius ibat, quocumque instar Elia eum spiritus duceret. Mox mirum in modum ad eius subuersionem omnia viscera sua concussit inimicus, & illicita, quæ prius per os amicorum suggererat, ut eius consensum obtineret, in memoriam eius redire procurauit hostis antiquus. Diabolo ergo retocante ad ruminanda præterita, & mundi concupiscentia illicente oculos ad præsentia, Tentationibus non nihil concutitur & frangitur. factus est minus diligens, extendendo se tepidius ad futura: Imaginabatur in cubili suo gloriam, quam dereliquerat: verebatur ignominiam, quam assumpserat: recordabatur ab amicis quæ audierat, & comparans visis audita, miserabiliter intepuerat. Qui etsi ad primos insultus non est persuasus ad vomitum remeare, exinde tamen coepit aliqua de rigore propositi relaxare. Hanc autem tepiditatis tentationem permisit eum Dominus sustinere, ut posteris daretur exemplum calcædi præsumptionem, & resiliendi in propriam miseriam: quia à nobis solum fragilitatem habemus & defectum, à Deo autem nostro fortitudinem & profectum. Dum igitur sic animo vacillaret, facta sunt quæ sequuntur.

Vt à proposito non nihil deflexerit. Cap. 16

Con.

Contigit his diebus, vt Vuilhelmus, peragratis superioribus partibus Tusciae, intra confinia Lucensium deueniret. Ciues autem Lucenses simultate quadam oborta aduersus vicinos eorum, castrum quoddam ex illorum colonia fortiter obsidebant. Cumque viribus vel industria nullatenus praeuulerent, casu Vuilhelmum contigit eò peruenire: & iter faciens per medium illorum, obsidionis causam quaesuit ab occurrentibus. Qua diligenter cognita, suadente diabolo, prorupit in haec verba: Casso labore bellatores hi consumuntur, inuaniùm castrum subuertere moliantur. Non magis videtur hominibus istis ad pugnam conuenire, quam bubus aut asinis ad lyram. Haec si mihi pugna concederetur, infra paucos dies & diruta moenia exterminarentur, & castrum expugnaretur. Audiuit haec quispiam & nunciauit alijs, & illi alijs, quousquè verbum innotuit his, qui videbantur in exercitu gerere principatum. Et fuit commune consilium, vt Vuilhelmus à ciuibus vocaretur in medium. Vocatus adfuit, & sicut de Saule legitur, ab humero & sursùm eminebat super omnes. Et visa proceritatis eius longitudine, magnarumque virium fortitudine, cognouerunt eum virum bellicosum & in bello doctissimum. Suasum est illi à ciuibus atque persuasum, intantum vt poenitentiae oblitus, expugnationis triumphum eis in crastinum promitteret asuturum: & sic suggestione diabolica ad damnosam militiam spontè respiciens, corde cum filijs Israëlin Aegyptum reuertebatur. Cumque se militares induisset habitus, sequenti nocte transacta, summo mane omninò se lumine priuatum reperit oclorum. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur scriptura: *Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Verè nò Vuilhelmus esset exceptus à numero filiorum, adunatus est numero flagellatorum. Nolebat pius Dominus seruum suum tantis praeteritorum laborum fructibus spoliari, & fecit, vt vexatio daret intellectum auditui. Qui supponit manum suam nò collidatur iustus, ipse fecit hoc. Videns igitur rediuius Saulus plaga caecitatis se esse percussum, pudibundus & valde confusus, luce claritè perpendit, ab angelo satanae sibi fuisse illusum. Et compunctus corde intrinsecus, quòd semel manum mittens ad aratrum, respexisset retrò, desiniuit ad Dominicam militiam se protinùs rediturum, & nunquam in perpetuum ab ea recessurum. Et recogitans quantà quotidie beneficia praestat iniustis pater misericordiarum, ex totis praecordijs se totum contulit ad rogandum Dominum, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: *Domine Deus meus, inquit, qui es lumen indeficiens, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, per te, quaeso, tenebrae cordis mei illuminentur, & oculi corporis mei misericorditer aperiantur. Aperi Domine oculos tuos, & vide desolationem meam. Aperi oculos meos, vt videam consolationem tuam. Oculos quos culpa claudit, poena aperiatur: & qui propria miseria praesumpsit, ex tua largis fluxa bonitatis misericordia videatur.* Non enim ad consumptionem peccantium emittis manum tuam: sed si corruerint, ipse saluabis. Vix sermonem beatus Vuilhelmus finierat, & ecce protinùs sensit super se Dominicam visitationem. Mox enim per spiritus sancti gratiam, qua tarda molimina nescit, ex insperato lumen amissum recepit. Sicq; ad Dei militiam regressus est coactus, à qua stultè digressus fuerat spontaneus. Non mirum, si famulo Christus corporis & animae lumen restituit, qui tot caecorum multitudi ni postmodum restitutionem visus obtinuit. Gratiam, quam alijs erat impetraturus, in seipso primitus est expertus. Postquam autem facto die Lucensium multitudo ad eum secundum conditum & placitum conuenit, ea, qua potuit, dissimulatione pertransijt. Intimauit eis, se esse poenitentem & seruum Dei, & dedicato ad seruiendum Deo viuenti, militare deceterò non licere. Et in hunc modum valesciens Lucensibus, & transiens per medium illorum, ibat. Postea suam perscrutans tepiditatem, & imminentem suspectam habens imbecillitatem, reuifere proposuit Hierosolymorum sanctam ciuitatem.

Hic iam non nihil retrò respicit.

1. Reg. 10.

Percutitur caecitate ob temeritatē Prou. 3.

Esai. 28.

Iob 30.

Recipit visum.

De reditu eius in Ierusalem, & abscessu in solitudinem asperam. Cap. 17.

VIR ergo Dei Vuilhelmus, resumtis spiritalibus viribus, dimissis Lucensibus, tendere coepit ad priorem locum, & ad domum Patriarchae reuertit, unde prius exierat. Contigit autem, vt cum iter faceret secus litus maris, caperetur à praedonibus Saracenis & piratis. Et videntes eum hominem imbellem

bellem & nudum, agnouerunt ex circumstantijs, Christi famulatu deputatum. Cumq; vndique perferentes, inuenissent lorica, festinarunt exire & spoliatum dimittere. Sed vbi lorica circulis, vt predictum est, alligata & carni iam inhaerentem distrahere nullatenus valuerunt, valedicentes ei more barbarico, illatum liberè dimiserunt. Qui prosperè veniens Hierosolymam, in prius quidem tugurium se recepit, & sic ut prius per biennium continuum se reclusit, excepto, quòd districtiori vita solito arctius se affixit. Ex prateritis discens presentia pensare, coepit amplius propriae fragilitatis ruinam formidare. Sed nec muscae morientes, quae perdunt suauitatem vnguenti, defuerunt ibidem. Viro posteriorum obliuio, & se in anteriora extendere cupienti, affuit, sicut antè, notorum & propinquorum multitudo tumultuosa, & rebellis infestatio non quieuit opponentium se spirituali viri proposito lingua venenosa. Quid hic agis, inquit, insane? quid consilium amicorum irritum putas & inane? Ad hoc Christi famulus, diligentior effectus solito, sepiebat aures suas spinis, & nec benedictionibus nec maledictionibus motus, neque seducebatur blandimentis, neque concutiebat turminis. Audiebat serpentes sibilantes, & non exaudiebat: percipiebat canes latrantes, & dissimulabat: perpendebat ranas coaxantes, & vocibus incantantium cor claudiebat. Ecce patet, post lapsum quam cautus Vuilhelmus fuerit contra reciduum. In hoc opere fortior, meo iudicio, & praelior inuenitur, quam qui omni tempore seruata innocentia, delicta noxia nunquam experitur. Credo autem, quòd in hac parte iudicium Dei mecum faciat. Nam si rerum precium ex raritate pensamus, facilius inuenies, qui innocentiam seruauerunt, quam qui peccati sui condignam poenitentiam egerunt. Habet quidem Christus multos milites, qui fortissimè coeperunt, steterunt, vicerunt. Paucos autem, qui de fuga conuersi, rursus se periculo ingesserunt, quod euaserunt: rursus aduersarios fugarunt, quos paulo antè fugerunt. Sed quanto pauciores, tanto (cum omne rarum sit carum) qui huiusmodi sunt, aestimantur praeliores. Vnus è numero talium idem iste strenuissimus & sanctus vir fuit, qui à principio cum non saperet, sapuit: & postea cum saperet, apostatando desipuit: sed postremo cum desipuisset, resipiscere festinauit. Videns igitur vir Deo plenus, quorum sepulcrum patens est guttur, eorum se morsibus & dentibus patere, ob nimiam eorum infestationem cogitauit occultè discedere, & in solitudine quadam propinqua ad vitam solitariam agendam se Domino consecrare. Et factum est ita. Nam ecce elongauit fugiens, & mansit in solitudine. In qua procùl amorus ab hominibus, more anachoretarum solitariè aliquandiu habitauit. Et sicut ab hominibus se elongauerat cohabitatione corporali, ita etiam secessit conuersatione spiritali. Accendebatur spiritaliter in meditatione, eleuabatur intellectualiter in oratione, domabatur inexorabiliter in carnis afflictione, scrutabatur caelestem Ierusalem subtiliter in contemplatione. Circumibat per plateas caelestes vir angelicae puritatis, & eius sublimitas in excelsis habitabat, angelos considerabat, apostolos salutabat, martyres exorabat, confessores visitabat, virgines ferta gestantes in excessu mentis honorabat. Si quando ad actiones temporalium & administrationes necessitatum suarum corporalium descendebat, interpolatis morulis & vicibus raptim & velut iaculatum quoddam suspirium emittebat. Cumque reddidisset vt breuius poterat, Marthae vel Liae, quod debebat, iam tunc diffusius & securius inter Mariae & Rachelis amplexus castissimos stringendum se recipiebat. Si loquebatur ei dilectus, ad vocem amici eius anima liquefiebat. Si loquebatur dilecto, tenebat eum nec abire permittebat. Si dilectis sodalibus loqui decernebat, per eos amore se langere dilecto nunciabat. Haec fuerunt beato Vuilhelmo pascua spiritalis alimoniae in illa interiori solitudine deserti, postquam à priori apostasia coepisset ad Christi seruitium conuerti.

Vt abiierit in Lualliam, & ad montem de Pruno. Cap. 18.

POST haec vir Domini in omnibus pauidus, & propriam fragilitatem semper habens suspectam, recordatus est scriptum esse, sicut à quodam probo viro in loco prioris tugurij fuerat eruditus: Melius est duos simul esse, quam vnum, & Vt soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem. Et reuera hoc cogitando vir Dei non errauit: quia malum, quod nemo videt, nemo arguit. Vbi enim non timetur reprehensor, tentator accedit securius, & iniquitas perpetratur licentiùs. Volens ergo se in

12. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Redit in specum suam.

Eccles. 10. 2.

Ita dicitur illi.

Ita dicitur ab amicis.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

Surdo capunt Sirenes.

se in laboribus corporis exercere, quatenus diabolus inueniret occupatum, deliberauit beati Iacobi apostoli limina visitare. Et inuento nauigio per Dei misericordiam, qui in oculis nautarum sine nauo contulit ei gratiam, transfretauit & venit in Hispaniam. & ingressus Compostellanam ciuitatem, cum omni deuotione tanti apostoli visitaui ecclesiam, & effudit sicut aquam cor suum ante conspectum apostoli, cuius suffragantibus meritis & intercessionibus petebat deduci & adduci in montem sanctum aeterni tabernaculi. Vbi cum aliquandiu apud quasdam personas religiosas, eum charitatiue detinentes, fuisset demoratus, in Tusciam reuertitur, Pisanorum partes ingreditur, & in sylua, quae Liualia nuncupatur, speluncam horribilem reperit. In hanc descendens Domino famulaturus recipitur, sed in breui tempore sociorum sibi religiosorum numerus copulatur: cum quibus illo in loco aliquanto tempore religiose uiuentibus conuersabatur, hospitaleq; conuenit ad Dei uenerationem & pauperum Christi refectionem. Sed non post multum temporis feruor eorum coepit paulatim tepescere, & qui spiritu coeperant, in carne probati sunt consummari: & tanto in religionis culmine positi deficiendo facti sunt deteriores, quanto ibidem proficiendo facti fuissent meliores. Compellebantur a viro Dei Vuilhelmo renunciare illicitis, valefacere motibus assuetis. Non videbant oculi eorum, nisi manna dulcedinis in sermonibus patris, sed nauseabat anima eorum super cibo leuissimo assiduae cohortationis. Et facti fastidiosi super praeceptorum salutarium admonitione, vilipendebant imbui tanti patris informatione. Cumq; ille non posset quae audierat & viderat, non eloqui, conuicijs coeperit eum vnanimiter aggredi: & qui mores & vitam longè dissimilem atq; dissolutam ad eius regulam & exemplar debebant moderari, conati sunt molestijs, conuicijs & iniurijs affligere patrem imitabilem. Inter dyscolos Deicola non proficiebat, intantum eius rectitudinem illorum prauitas detestabatur. Sed quid ageret norma iustitiae, virtutis insignis, alumnus disciplinae, professionis forma? Hospitale cuidam viro religioso, Petro nomine, qui actibus malorum non consenserat, commendauit, & sic de illo loco ad alium prudentissimè discessit. Reuera spiritualis medicus merito eos despexit agrotantes, quos de medicamento suo fieri vidit deteriores. Quid ni despiceret persecutorum insaniam, qui mandatum acceperat, saeuente persecutione in vna ciuitate, fugere ad aliam? Quid restabat, nisi domum exasperantem deserere, cum propter eam soleat praedicatorum lingua palato adhærere? Recessit igitur prudens de concilio malignantium, excusso puluere pedum illis in testimonium. Veniensq; ad montem, qui de Pruno nuncupatur, in sylua opacissima sub quodam modico tugurio solitarius Domino famulatur. Ibidem arctissima vita voluntarie assumitur, contemplationi simul & actioni insistitur, & vnus manus ponitur in ambobus. Ibi cellula construitur, hortulus concluditur, areola diuiditur, humus oleribus seritur, & arborum diuersa species inseritur, vinea etiam propaganda plantatur. Sed & a viro Dei terror & horror serpentum venenosorum cellam inquietantium procul repellitur, omnisque infestatio immundorum spirituum potenter abigitur: Nec minus in expugnatione prauorum hominum virillis extitit, quam daemorum. Opinionis siquidem eius fama vndique crebrescente, sociorum multitudo, Deo famulatura, illi copulatur, & a falsis fratribus, inuidiae facibus accensis, inuidiae virus multiplicis toleratur. Vnum tamen de insultibus daemorum ibi toleratum, distinctè & ordinatè commemoramus, arbitrati stylo potius exprimendum, quam silentio supprimendum.

De tentatione daemone sub specie proprii genitoris. Cap. 19.

Quadam igitur nocte, cum solus suo illo solito & ignito modo meditationibus inuigilaret, & in orationibus intentus pernoctaret, contigit vt ei satanas inuideret. Inuidit, & adfuit, nec satellitum immundorum fraudulenta multitudo defuit. Et quem a rigore sancti propositi per se alias non valuerat emollire, cogitabat innumerabili daemorum multitudine circumdatus, tentando circunuenire. Conuenerunt igitur in vnum aduersus Domini famulum, vt multitudine vincerent, quem vincere fortitudine non poterant. Prima igitur vigilia noctis, cum surrexisset in principio vigiliarum suarum, & effudisset sicut aquam cor suum ante Dominum, audiuit subito exercitum aduenientium daemorum, qui quasi totam vallem occupantes, phaleris equorum & sonitibus crepitaculorum perstrepebant. Nunc anima-

Visitat S. Iacobum.

Speluncam horridam ingreditur in Liualia, & focij se illi adiungunt.

Tepescunt focij.

Marth. 10. Ezech. 36.

Venit ad montem de Pruno.

Iob 9.

Thren. 2.

animalia crederes vociferantia: nunc volatilia cantibus varijs audires garrimenta: nunc sibilabant vt serpentes: nunc hinniebāt vt elephantēs: modò rugiebant vt leones: iam vlulatibus pugnantium tota sylua resultat: iam strepitibus militantium vallis omnis resonabat: modò clamoribus aucupum & venantium totum nemus tremebat. Accedentes autem propiūs, cellam eius circūdederunt, & in modum coronæ rediuiuū Dauid satanas & eius satellites cinxerunt. Mox mirum in modum circa illius cellam more militari cœperunt hastis inter se congregari, & duello de victoria certare.

Ex illis autem vnus cæteris clarior & virtute robustior, apparuit in specie proprij genitoris, & ad Vuilhelmum dicere cœpit cum vociferatione clamoris:

Cerne senescentem fili Vuilhelme parentem.

Exi continuo patre rogante tuo.

Germine non humili genitus, me respice fili,

Nec mea despicias vota, precesq; pijs.

Exi Vuilhelme: tu nanque resumere per me,

Terras & dotes, prædia, regna potes.

Iam sat seruisti, superest tibi gloria Christi:

Præmia non poteris perdere, saluus eris.

Iam patrem sequere, iam iamq; tu miserere.

Ad tua regredere, viscera mota gere.

En generis soboles nostri stat, turbaq; fratrum,

Cum quibus in theatro ludere sæpè soles:

Fratres cum cuneis notorum respice tristes:

Exi, nè distes, associandus eis.

Illis iungèris pompa, folioq; fruèris:

Cinget te generis turba, beatus eris.

Armigerorum turba decorum glorificabit.

Seruorumq; chorum copia larga dabit.

Cernendum moestum te spectat turba nepotum,

His saltem præsta, quæsumus, antidotum.

Fili mi, quid habes animi leuitate cadendo?

Magnanimi non est, perimi se velle latendo.

Quærere vilia, spernere gaudia, te ne remordent?

Eccè placentia sunt tibi tristia, prospera sordent.

Ferrum, cauma, famem, frigus fers atque ligamen.

Nec florens ætas te mouet, aut pietas.

Postpositis igitur futijs, mihi sanus obedi:

Nè tardes ergò, concitus ipse redi.

Hæc & huiusmodi princeps dæmoniorum in aures eximij principis suggerens suadebat, sed Christi miles verba deceptoris paruipendebat. Licet enim inauditis antea nouellis monstis fuisset aliquantulum perterritus, protectus fortitudine Dei, nihil ad hæc respondit penitens. Mentem eius firmam in Domino nec terrores concusserunt, nec blandimenta seduxerunt. Videns ergò diabolus suam nihil præualere industriam, contemni non ferens occultam fraudulentiam, sese conuertit ad quantam permissus est apertam violentiam. Dolebant etiam angeli satanæ, à Vuilhelmo sibi illudi, qui illudendi non venerant, sed potiùs illusuri. Et effractis cellulæ ianuis, in multitudine copiosa audacter intrarunt, & extra domum trahentes, verberibus acriter ceciderunt. Conquassatis ergò & confractis vniuersis membris corporis eius ab iniqua caterua, supra dorsum eius fabricante, abièrunt, semiuiuo relicto & paululum respirante.

Nihil motus
uctur dæ-
monij præ-
stigijs.

Dirè ab illis
verberatur.

Visitatur à virgine Maria, & cæteris virginibus. Cap. 20.

REcedentibus igitur malitiæ satellitibus, & disparentibus operarijs tenebrarum, athletam suum in sua tribulatione consolari dignatus est pater misericordiarum, & pius Dominus, qui nouit pios eripere de tētatione, secundum multitudinem dolorum in corde suo, eius lætificauerunt animam multiplici consolatione. Nam subito missæ sunt curare vulnera eius tres puellæ, renitentes inestimabiliter specie generosa, secum portantes vnguenta preciosa. E quibus vna cæteris

2. Pet. 2.

Nnnn

præcla-

Beatissima
virgo Ma-
ria illi appa-
rens, eius
sanat vul-
nera.

Matth. 12.

Hæc ferè
sunt D. Ber-
nardi in
Homil. in
Euangelio,
Missus est,
&c.

præclarior & facie venustior rutilabat, quæ militem Christi cohortando, sermone dulcissimo mitius blandiebatur. Hæc erat, sicut ipso postea referente cognitum est, genitrix Dei, domina mundi, regina cæli, virgo Maria. Merito ad eum angelorum domina mittitur de cælis, qui puritate angelica rutilare nitebatur in terris. Iuste quidem Dei filius matrem destinavit corporalem, ad sanandam in terris matrem suam spiritualementem. Qui, inquit, fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Prædictæ ergo virgines ignem vehementem circa fauciatum mira celeritate succenderunt, corpusq; illius dulciter calefactum, suaviter vnixerunt. O mira vnquenti suauitas. O mira vnquentium efficacitas. O mira vnctionis & salutis celeritas. Sub omni enim celeritate incolumitati pristina restituerunt, & sic eo salutato & hortato, discesserunt. Felix contritio, quam pia manus puellaris alligat: Felix fractio, quam virginalis palma consolidat: Felix vulneratio, quam digitus genitricis Dei perungit & sanat. Reuerà pater sancte, iam non debent esse in memoria angustia priores, quas mitigauerunt tantæ Virginis consolationes exteriores & interiores. Quid te animi habuisse suspicemur, cum odoratus tuus pascebatur aromatis effusione, auditus recreabatur virginis allocutione, visus reficiebatur tantæ pulchritudinis admiratione, tactus leniebatur tantæ dulcedinis respersione? Deceterò in periculis, in angustijs, in rebus dubijs Mariam potes securius inuocare, deuotius cogitare, iucundius salutare: nec vnquam debet à corde recedere, nec ab ore excidere. Et nos quidem seruuli tui, si insurgant venti tribulationum, si flumina tentationum, si scopuli persecutionum, hoc solum post filium habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad eius misericordiam sinum. Cæteris in virtutibus eius congaudemus ei: sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Quis misericordiam eius longitudinem, latitudinem, sublimitatem & profunditatem queat inuestigare? Omnibus omnia facta est: sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitoricem se fecit. Tanti ergo certaminis victoriam & refocillationem consolatoriam, cum antiquo patris Antonij certamine videmus non modicam habere conuenientiam. Huius autem tam dulcissimæ visionis arcanum nulli vnquam, quoad viueret, voluit pandere, excepto solo ministro eius tunc temporis, Petro nomine, qui postea Prior factus montis de Pruno, ad exemplar sibi in monte monstratum, domum dignè satis satagebat regere. Huic soli negare non poterat labilis gloriæ percalcator, qui huius rei notitiam & signum, quippiam operis intus factitando, acceperat, sedulus magistri explorator.

De hospita à febre sanata. Cap. 21.

Multa patitur à falsis fratribus.

Inter eam videns diabolus per seipsum clam vel palam ad seducendum virum Dei suam nihil versutiam præualere, molitus est per alios, quod per se non poterat adimplere. Cum enim omnibus Deo seruientibus infestus sit, quos, Deo protegente, proprijs viribus euertere non potest, ad illos decipiendos aliorum solet vti opera. Conuertens igitur se ad ad acriorem læsionem & minus tolerabilem pugnam serpens antiquus, nouit scriptum esse, quòd nulla pestis est efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Immisit itaq; in cor sodalibus & falsis fratribus, qui cum ipso morabantur, vt inuidia cordis, conuicijs oris, molestijs & iniurijs operis eum incessanter infestarentur: & ita factum est. Postquam verò malignantium persecutiones diu longanimiter sustinuit, tandem eorum nequitijs cessit, & abiit, atque in syluam Lualiam, vbi prius hospitale construxerat, redijt. Sed & fratres loci eiusdem, instigante diabolo, non minus eum persecuti sunt, immò plùs etiam, quàm antè, & coeperunt ei conuicijs illudere, & eum opprobrijs saturare. Improperia exproperantium Eliseo, ceciderunt super eum, quia multum dissimilis erat vita eius operibus illorum. Cum ergo mortiferum virus inuidia cogitaret humiliter declinare, coepit infirmus & debilis corpore quò tenderet astuare. Et ecce subito, sicut ipse postea referre consueuerat, vox ad eum de cælo sonuit, quæ in montem Petritium iuxta Castellionem Burianensem, eum ire præcepit. Nec mora, ad obsecundandum mandantis imperio, licet infirmus artubus & corpore debilissimus, statim accingitur, & tandem paulatim ad nominatum locum peruenit. Cumq; ibi per aliquot dies resedisset quietus & solitarius, superueniunt pastores plurimi, qui de tota vicinia illic statutis diebus conueniebant frequen-
tius.

tius. Quorum frequentiam & inquietudinem vir solitarius ferre non sustinens, egref-
sus inde, iustrato vndiq; loco, tandem Castellionem deuenit, vbi amore & intuitu Iesu
Christi, à quodam viro mansueto, qui erat incola loci illius, honestissimè susceptus est,
& in domo eius resedit multis diebus hospitatus. Erat vir ille honestus, habens vxorem
& familiã, & de bonis temporalibus sufficientem mediocritatem. Erant ambo iusti in
conspectu Domini, vt legitur de parentibus præcursois, incedentes in omnibus man-
datis & iustificationibus Domini sine querela. Apud hos Vviihelmus per longum
tempus vsus hospitio est, eorum beneficio humaniter sustentatus. Factum est autem
vindemiarum tempore, vt infirmus & ieiunus circa horam diei nonam diceret hospita
suã: Ecce, inquit, longo corporis dolore, temporis calore ac ieiuniorum continuorum
pondere confectus tabesco, & nè per meam incuriam deficiam, pertimesco. Tibi er-
gò humiliter supplico, ad refectioem vespertinam mihi aliquid curato præparare. Cui
illa respondit: Viuit Dominus & viuit anima tua, quia hodiè tibi ministrare non pos-
sum, incommodo febris grauissimè prostrata. Velle quidem adiacet mihi, perficere
autem non inuenio. Mox ille passionibus hospita vehementer compassus, inuocauit
super eam nomen Christi, & sub omni celeritate febris à foemina pellitur, sanitasque
pristina restituitur. Nec mora: ad viri Dei surgit imperium, & quod iussa fuerat, sedulè,
fideliter & deuotè parat edulium: nec solùm die illo, sed prout potest, eidem ministrat
deinceps omnibus diebus vitæ suæ. Hoc ipsamet, Dominum in seruo glorificans, alijs
consuevit enarrare non ingrata, etiam à nemine interrogata.

Quidam
vir bonus
recipit il-
lum in do-
mum suã.

Luc. 1.

Precib; pel-
lit febrem
ab hospita
suã.

De tugurio sancti viri in stabulo Rodis. Cap. 22.

Post hæc vir verè humilis, nolens reputari, nec mirabiliter prædicari, laudatio-
nemq; sui ferre non valens, apud quos huiusmodi fecerat signum, non acqui-
euit vltiùs commorari: Et recedens clanculo, ad ecclesiam sancti Nicolai
perrexit, & ibi modico tempore cum venerabili viro Guidone presbytero per-
mansit. Nec multò post eius beneficio & auxilio fretus, in vallem, quæ dicitur Stabu-
lum Rodis, ad habitandum est introductus. Erat autem Stabulum Rodis, solitudo que-
dam penitus inculta & horribilis valde. Ibi recepit semetipsum in terra deserta, in lo-
co horronis & vastæ solitudinis. Anno Dominicæ incarnationis 1155. mense Septem-
bri, mediante adiutorio virorum nobilium castri Burianensis & dicti domini Guidonis
sacerdotis, erectum est viro Dei, prout ipse voluit & optauit, mapale modicum & tu-
gurium vile in loco, qui dicitur Stabulum Rodis. Ibidem per annum fermè & dimidi-
um superuixit, & pauperrimè degens, vitam asperrimam duxit. Hæc fuit vltima man-
sio & statio viri Dei. Ibi corpus terræ, spiritum verò tradidit æternæ requiei. Ibidem
poterat decantare, iustus cum iusto, comes cum rege: Tenuisti manum dexteram me-
am, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Ibi in tanta inno-
centia ingressus est, in tanta simplicitate conuersatus est, in tanta puritate animi de-
moratus, vt inter feras bestias, serpentes & dracones degeret securus & illæsus: Volu-
eres cæli cum illo vescebantur, bestia ferocissimæ, deposita quodammodò rabie natu-
rali, mansuetæ reddebantur, nihilq; ei nocentes, quasi ratione vtentes, cum reueren-
tibus: animalia quantumcunq; syluestria, sacra eius vestigia humi prostrata deoscula-
bantur, & omnia reptilia, ad iussum eius obedientia, ibant & reuertebantur. Diceres
Eliam inter coruos, ouem Christi inter lupos, Lazarum inter canes, Danielem inter
leones, Moysen inter serpentes, Dauidem inter vrsos, Ioseph inter Aegyptios, Benedi-
ctum inter volueres. Non immeritò cum omnibus sanctis congruentiam quandam
habuit, qui omnium iustorum spiritu plenus fuit. Etiam spiritu prophetiæ ibidem cœ-
pit clarere, sicut sequentia docebant. Erat iisdem temporibus sanctus Albertus, cuius
in Prologo fecimus mentionem, bonæ indolis adolescens, viri Dei minister, & eius
disciplina perfusus, ambulans cum eo, intrans & exiens, & conuescens familiariter.
Hunc ergò præuidens in spiritu, virum spiritus & virtutis futurum, die sancto Epipha-
niæ in discipulum & fratrem recepit, secum Domino militaturum. Vndè in libello,
quem idem dominus Albertus de vita patris visu & auditu percepta cõpendiò descri-
psit, inter cætera sic ait: Post hoc, Epiphaniarum tempore ego inutilis & indignus Al-
bertus, vitiorum multorum labe prægrauatus, à sua sanctitate sum receptus. Nec frau-
datus est à desiderio suo vir desideriorum, proficiente in hoc eius discipulo, vt postmodum

Stabulum
Rodis, soli-
tudo horri-
da, à sancto
viro habita-
tur.

Psal. 72.

Feræ bellæ
& bruta ani-
mantia eũ
verentur.

Albertus,
præclarus
viri Dei di-
scipuli.

multorum pater fieret filiorum. Intantum siquidem magistri discipulus factus est in melius æmulator, vt signorum & prodigiorum fuerit effector mirabilis. Ipso referente, de vita & miraculis patris Vuilhelmi multa cognouimus, quæ præsentis opusculo inferere dignum duximus. Quæ tanto à nobis certius fide indubitata tenenda sunt, quanto ab eo, qui vidit & audiuit, diligentius sunt relata. Et sicut diximus à principio, ardebat in verbis, lucebat in exemplis, micabat in miraculis. Et quoniam plius mouere solent exempla factorum, quàm dicta verborum: inchoemus à verbis, mediemus in factis, & terminemus in signis. Verba igitur B. Vuilhelmi huiusmodi fuerunt, sicut prædicti retulerunt eius discipuli, B. Albertus & Prior montis de Pruno venerabilis Petrus, qui oculis suis gesta eius viderunt, & auribus sermones audiuerunt.

De doctrina & sermonibus beati Vuilhelmi. Cap. 23.

Humilitas
sancti viri,
Iob 15.

Luc. 17.

Gene. 18.
Exod. 4.
Esai 6.
Iob. 42.
Luc. 1.

Gene. 3.
Gen. 25. 26.
Hebr. 12.

Luc. 18.

2. Thef. 3.

Pfalm. 38.
Pfalm. 18.

Rom. 6.

IN primis ergò more religiosorum ad omnia se inutilem & iniquum beatus Vuilhelmus assidue fatebatur, quia in conspectu Domini nec cæli mundi sunt, quem admodum in Iob legimus. Nec solum seruū maleuolum se esse, cui tortura opus est, exteriori pronuntiabat effatu, sed etiam intimo cordis sentiebat affectu. Iam Euangelij surdus non erat auditor, in quo discipulis præcepit Saluator: Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutilis sumus: quod debuimus facere, fecimus. Nec mirum, si seipsum reprehendebat coram Domino: quia quanto perspicaci mentis acumine Deum contemplantur limpidius, tanto propriam paruitatem penitius perspiciebat. Vnde Abraham post diuinæ familiaritatis fastigium se puluerem fatebatur. Moyses post rubi miraculum, impeditoris linguæ se protestabatur. Esaias post concentus Seraphici auditum tripudium, pollutum se labijs asserbat. Iob etiam post auditum diuinum iudicium, in fauilla & cinere sese reprehendit. Ad extremum virgo Maria, post electionis in matrem Dei priuilegium, se ancillam humilem profitebatur. Ex quibus omnibus statuitur, quæ dicta est, irrefragabilis veritas, videlicet quòd ubi maior Dei familiaritas & notitiæ diuinæ acutior perspicacitas, ibi clarior & profundior propriæ paruitatis cognitio & humilitas. Asserebat etiam seruum Dei aquã in mensura bibere debere, nec licere etiam in minimis voluntatem corporis adimplere. Cibum & potum ad solam necessitatem restringebat, superfluitatem etiam in rebus vilibus condemnabat. Producebat exemplum in medium, & confirmabat testimonijs scripturarum. Sub Adam, inquit, per pomum, non per rhombum, vniuersale factum est excidium. Esau reprobatus est, appetendo lentis, non carnis, edulium. Sub Moyse populus in deserto prostratus est propter aquæ, non vini, desiderium. Denique & de vtraque vita ad vtriusque hominis condimentum breue longumque pariter documentum adferbat, breue in syllabis, longum in sententijs. Dicebat ergò in doctrina sua, sibi cælitus infusa: Seruum Dei aut orare, aut laborare, aut semper debere cælestia cogitare. Si ad superficiem verborum respicias, valde sunt simplicia: si te ad medullam intus conuertas, multiplex spiritualis latet intelligentia. Non immeritò orationem præmisit: quia oportet semper orare, & non deficere, sicut veritas in Euangelio dicit. Congruè autem laborem subiunxit, quia ociositas inimica est animæ, & quia qui non laborat, secundum Apostolum, non manducabit. Iam verò in meditatione cælestium rectè concludit, quia in meditatione iusti, ignis charitatis exardescit. Ideò decantabat vir iustus Domino: Et erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Parùm dixi, & pro sublimitate sermonis, omnis expositio inferior est. Post hæc, Non regnet, inquit, peccatum in nostro mortali corpore: & vae illis, qui concupiscentijs suis obediunt. Ociositatem arguebat, auaritiam reprehendebat, inanem gloriam vilipendebat, & lasciuiam condemnabat, inuidiam detestabatur, detractionem relegabat, murmurationem execrabatur: superbiam suffocandam, iracundiam reprimendam, factis & dictis suadebat. Diuitiarum iactantiam fugiendam, paupertatem voluntariam appetendam, suo illo seruore spiritus dogmatizabat. Dicebat insuper, seruum Dei omni hora, cogitata, dicta, gesta debere circumspicere, nè in ipsis contingeret oculos creatoris offendere. Docebat etiam, viros spirituales fugere somnolentiam, stratum corum, durum, rigidum & breue esse debere, nè se, quòd velint, liberè possint extendere. Addebat nihilominus, omnibus superfluis refecatis, indulgendum esse corpori in solis necessarijs, salua regula voluntariæ paupertatis. *Quanti fratres,*

fratres, inquit, in Aegypto, quàm multis annis Domino sine piscibus seruièrūt? Quantis tyrannis, in inferno positus, abundè sufficeret extra infernum saccus Hieronymi, tunica Benedicti, mattula Eulalij, lachrymæ Arsenij, nuditas Apostoli, olla Elisei? Sed vix nobis miseris, inquit, qui fortitudine mentis enervati, & fragilitate corporis prægrauati, superfluitatem conuertimus in necessitatem. Iam non est, quò se immisceat charitas, vbi totum occupauit vanitas. Monebat quoquè, de nulla necessitate, tribulatione aut iniuria conquerendum, seu murmurationis notam aliquatenus incurram: sed quicquid acciderit, ferendum æquanimiter, & in omnibus diuinæ largitati, cuius hæc xenia sunt, gratias agendas. Sacerdotes Dei vice Christi suadebat honorare, præceptis eorum obedire, nec ea discutere, defectus eorum non iudicare, voluntati eorum propriam nequaquam antepone, aut in aliquo præiudicare. Sacerdotibus tamen proprium prælatum suadebat superponere, obedientiam patri spirituali vsque ad mortem impendere, nisi, quod absit, contra Deum aliquid præcipere videretur. Nullius quippe iussio potest obuiare à Deo prohibitis, nullius prohibitio præiudicare præceptis. Ecce hæc sunt verba oris eius: quæ licet nuda, catholica tamen & vtilissima suis auditoribus de plenissimo fonte pectoris propinabat. Hæc prædicta Albertus referre consueuerat se vidisse magis eum opere facientem, quàm ore suadentem. Et de eius quidem factis & operibus ipse prosequitur sequentia.

Sacerdotibus vt deferendum.

De factis eius & modo viuendi. Cap. 24.

IN primis beatus Vvिल्helmus pro commissis criminibus assidue precabatur, & pro ipsis diluendis plerunque lachrymabatur. Et sicut peccando membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem exhibuerat, ita poenitendo eadem seruire cogebat iustitiæ in sanctificationem. Et sicut filia Babylonis misera, caro videlicet, ei retribuerat: sic ei retributionem suam poenitendo retribuere satagebat. Et quia lata carne sese in culpas merferat, ipsa nunc afflicta ad veniam redibat, fame & inedia corpus excrucians. Quantum glorificauerat se & in delicijs fuerat, tantum sibi tormentum & luctum dabat. Quotidie, etiam diebus festiuis, ieiunabat, & post protracta ieiunia, modico & simplici cibo debilia membra refocillabat. Ternis diebus in hebdomada exiguo pulmento & vino modico, iuxta doctrinam Apostoli, se reficiebat, sed adeò diluto, vt sapore peniths ablato, colorem vni tantummodò retineret. Cæteris diebus aqua & pane vivebat, ijs ad condimentum crudas herbas superaddens. Pro mensura cibi quandam paropsidem, & pro quantitate potûs scyphum ligneum habebat: intantum cibum & potû in modo & mensura sumebat, quam etiam nunquam excedebat: sed de ea potius mensura sæpè aliquid voluntariè sibi subtrahebat, adeò corporalia sibi negando, magis ac magis appetebat spiritualia. Beati nanq, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sic enim primogenita Israël viuificantur, Aegypti primogenita ab exterminatore suffocantur. Hoc discretionis moderamine vir Dei vsus est assidue vsque ad finem vitæ suæ. Tantæ abstinentiæ virum, ministris eius narrantibus, vix quispiam potuisset inuenire, etiam si cuncta orbis climata perlustrasset. Cilicinis superloricam vestibus diebus & noctibus utebatur, in quibus, præter asperitatem & frigus, tanto laniatu afficiebatur, vt horrois abominatio quibuslibet cernentibus incuteretur. Nuda humo cubabat, ligno capiti supposito, verus Christicola. Mira illi erga vniuersos lenitas, mira charitas, patientia atq; humilitas supra modum humanum. Ira eius, in manu eius: vocata veniebat, exiens, non erumpens. Nutu, non impetu, ferebatur: iussa, non excussa, progrediebatur: utebatur illa, non utebatur: mouebatur ea, nõ turbabatur. Interioribus animi motibus præsidebat vt dominus, nulli subiacebat vt mancipium. Vndè solitus erat de ipso referre beatus Albertus: Tantæ patientiæ, tantæ humilitatis & parsimoniæ neminem vidi vnquam. Deniquè exteriorem hominem ad præscriptum interioris componebat, omnia secundum exemplar, quod ipsi in monte môstratum erat, faciens. Ab occurso faciei cognoscebatur sensatus: intantum sapientia relucebat in vultu illius. Vultum eius vniformem nec mœror fuscabat, neque vicissimudo in diuersa mutabat. Si amictus corporis & risus dentium & incessus hominis enunciant de eo, verè per omnia Vvिल्helmus nunciari poterat esse sensatus homo. Econtra de quibusdam irrationabiliter viuentibus dicitur in Psalmo: Sciant gentes, quoniam homines sunt. Homo sensatus erat, qui in sapientia manet vt sol, cum stultus

Rom. 6.

Psal. 136.

Apoc. 18.

1. Tim. 5.

Matth. 5.

Eius mira abstinentia.

Ire dormitor egregius.

Eccle. 19. -
Eodè sensu per est vultu.

Eccle. 19:

Psal. 9.
Eccle. 27.

vt luna mutetur. Sicut sapè docuerat, hunc morem sibi statuerat, vt semper aut laboraret, aut meditaretur, aut oraret. Neque enim credibile est, vt vir sanctus aliter viueret, quàm doceret. In ipsa ægritudine vltima, qua & mortuus est, laborabat: in extremis positus, lecto doloris decumbebat: & tamen stans aut sedens, orabat assiduus, & voce interclusa, labia motibus agitabat: ad eò ad superna animo indefesso suspirabat. Sed iam nunc post viri sancti dicta & gesta, stylum conuertamus ad miracula, tam quæ obitum præcesserunt, quàm quæ sunt subsecuta.

Primum miraculum viri Dei. Cap. 25.

PRimum ergò miraculum, quod per seruum suum Dominus fecit, ipse fuit. Si enim mirabile est, sanitati restituere corpora vel membra corporis quandoquæ moritura: quanto mirabilius est, sanare animas sine fine vituræ? Et si mira res est iustificatio impij alterius, quanto magis sui ipsius? Scriptum quippe est: Misere animæ tuæ placens Deo. Si plus est facere ex impio pio, quàm creare cælum & terram: an non miraculum facit magnum, qui se Dei gratia de profundo liberat vitiorum, & quæ retrò sunt obliuiscens, in anteriora se extendit? Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, dicit Iacobus, & operit multitudinem peccatorum. Magnum igitur miraculum facit, qui se vel alium de peccato conuertit. Et tanto, me iudice, operatur mirabilius, quanto in regionem dissimilitudinis abièrat remotius. Qui sarcina paupertatis & inediæ premitur, qui in vilitate humilitatis & aduersitate calamitatis constituitur, non longè à Deo ponitur: quia mala, quæ nos hîc premunt, ad Deum ire compellunt. Sed diues & nobilis, potens & rigidus in prosperis, tanto longiùs à salute collocatur, quãto talium reditus ad conuersionem & lamentum probatur rarior. Talis fuit Vuilhelmi conuersio, cuius de longinquo facta est reuocatio. Dominus enim per Esaiam dicit: Vocans ab Oriente auè, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Sed quia hoc miraculum satis claret ex præcedentibus, iam ad sequentia festinemus.

De puella febricitante, & curata. Cap. 26.

IN diebus illis pater sanctus, vir Domini Vuilhelmus cum suo discipulo Alberto solitarius & quietus in suo residebat eremitorio: & quidam vir, Michius nomine, victum ei de Castellione, charitatis studio, semel vel bis in hebdomada deportabat. Huius viri puella laborabat febribus, quæ pro charitate panem à viro Dei benedici, & sibi adferri rogabat. Cuius cum desiderium prædictus vir viro Dei cum intercessionem supplicationis aperuisset, mox vir Dei, præsumptionem fugitans, mittere quod rogabat, recusauit: ad eò se peccatorem & omnium virtutum expertem sentiebat. Sed nè pia oratio nunciij turbaretur, qui signum aliquod desiderabat videre, sanctus Albertus preces suas studuit interponere. Dicebat ergò, periculum esse negare, quod pro charitate expetebatur, nec aliud id esse, quàm de misericordia Dei hæsitare. Cum au-

Vir sanctus non nisi cõpulsus vult edere miraculum.

disset hos sermones vir beatus, qui semper erat pauidus, perterritus expauit, & madentibus genis erumpens in gemitum, panem oblatum signauit, sicq; particulam in nomine Domini puellæ febricitanti destinauit. Qui degustatus, in Trinitatis nomine tribus puellis febricitantibus beneficium sanitatis est operatus.

De lampade cadente, & non confracta. Cap. 27.

ALio tempore, cum nocte quadam more solito vocasset Albertum ad orationem, parua & tenuissima lampas iuxta rectum suspensa, casu in pavementum corruit, commota propter murium corrosionem. Et ecce oleum perditum est & effusum, sed mira Dei voluntate, vasculum integrum & illæsum permansit. Quod natura habuit, olei monstrauit effusio: sed quod creator potuit, lampadis fragilis patefecit integritas. Qui statim surgens, discipuli somnolentiam feruenter increpauit, & Christi nomen benedictum in secula, cum hymnis & laudibus exaltauit.

In morte habuit spiritum prophetiæ. Cap. 28.

Nec

NEc prætereundum est, quòd cum ad sanctissimum sui corporis festinaret obitum, accepit prophetiæ spiritum. Erant ambo solitarij habitantes vnius moris in tugurio, discipulus & magister. Vuilhelmus ægorabat ad mortem, & Albertus famulabatur vt minister. Et cognoscens discipulus, quia magister moreretur, vt ad terram viuentium migraret, lachrymabiliter talia ad eum loquebatur: Heu heu, qualiter vnicum deseris filium pater? Nunquid post te superstes potero viuere? Nunquid soliuagus in hac obscura solitudine potero remanere? Si contingat recedere, quòd accedam? Si contingat residere, quòd agam? quòd me vertam? Penitus ignoro, quid sim facturus, quòd iturus, vel quos comites habiturus. Consule tu pater tuæ ouiculae, quam vsque modò seruasti tam sedulè. Si desolatam non formidas deserere, putas poterit luporum euadere morsus? Si pastor recedit & vadit, lupus insidians accedit & inuadit: & mirabile est, si ouicula solitaria secuta incedit & euadit. Pater amantissime, nè me solum deseras, nè me desolatam derelinquas. Pro tuo solius consortio parentes & omnia terrena reliqueram, & in corde meo præponderabat tua sola grata præsentia omnibus, quæ deseruëram. Quid ergò erit, si te miserabilis amitto, pro quo solo cuncta dimisi? Ad has voces Vuilhelmus, super filium pia gestans viscera, blandè consolatus est eum, dicens inter cetera: Sustine, fili mi, paulisper, sustine, & noli ingemiscere, quoniam antequàm spiritus meus egrediatur è corpore, meliorem me socium tibi Dominus transmittere curabit. Hec dixit, & post hoc quiescens, aliquanto tempore superuixit. Post paululum respiciens discipulus secundum arbitrium suum mortem magistri imminere, exclamando cœpit iterum dicere: En moreris, & promissum tuum erga me irritum facere non vereris. Cur quæ processerunt de labijs tuis, sic facis irrita, relinquendo me solitariam & superstitem in hac vita? Ecce iam egrederis extra præsens seculum, & solitariam deseris me famulum tuum. Cui rursus magister fiducialiter dixit: Esto constans: Dixi tibi, Sustine paulisper: nè ægrè feras: ipse veniet quem desideras. Vix beatus Vuilhelmus sermonè compleuerat, & egresso de tugurio discipulo, vir illustris & prudens Reinaldus, medicinæ peritissimus, secularibusque affluens delicijs aduenit, qui Alberti socius olim in scholis fuerat. Quo viso, Albertus occurrit in amplexus eius alacriter, & salutauerunt se mutuò verbis pacificis familiariter. Tunc Reinaldus secretò dixit Alberto: Dolco, mi frater, super tam proximo transitu magistri tui. Didicerat siquidem mortem in ianuis ex ore ministri. Adiecitque: Cupiebam omninò mundo valescere, & omnia mundana propter Christum relinquere, & vobiscum vitam solitariam ducere. Ad hanc vocem Albertus præ iubilo & exultatione cordis in terram procidens, genu flexit, & subleuatis in cælum oculis ac manibus, cum fletibus dixit: Gratias tibi ago Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui meæ incredulitati subuenisti, & promissum magistri mei dignanter adimplere voluisti. Et conuersus ad Reinaldum: Noli, inquit, frater formidare. Ego in omnibus paratus sum tibi obedire, & Dominus reget nos, qui omnibus confidentibus in se paratus est subuenire. Vade ergò festinus, & nè cuncteris, & te ipsum manibus trade domini mei, antequàm à nobis transeat ad gaudia aterna. Quo peracto Domini prouidentia, vir Dei propheticè dixit Reinaldo vera quidem verba, sed breuia: Vade, inquit, nè tardes redire fili, & confortare, & noli diffidere: quia spiritus mammonæ totis viribus à sancto proposito te studebit retrorsum abducere. His dictis, egressus est Reinaldus, & postmodum reuersus.

Prædicat Alberto socium ad futurum.

De morte beati Vuilhelmi. Cap. 29.

Post hæc sciens beatus Vuilhelmus, quia venit hora eius, vt trāseat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset pœnitentiam quoad vixerat, in finem dilexit eam. Subijt ergò animum eius, vt Albertum diluculò Castellionem pro sacerdote citò dirigeret, qui ipsi pœnitentiam imponeret in extremis. Iussione ergò facta discipulo, tantus eum inuasit horror & pavor frigoris, quòd vix explicare valet sermo doctoris. Frigus enim præualidū, flante Borea, solito asperius inhorruerat, gelu nimium iter scopulosum cōstrinxerat, & densa nix omnia cooperuërat, atque viam dealbauerat. Sed cōfortatus à magistro discipulus, relictis calceis, nudis ac teneris plantis cœpit ire: diffidens tamen, licet de iussione sollicitus, trepidabat obedire. Sed ô miram fidem magistri, quæ cunctantem discipuli diffidentiam superaret. Nulla vis alioris vel niuis eum

Albertus in acerrimo gelu nudis pedibus iter omni-

Nnnn 4

illæsus per
agit. omninò aut læsit, aut contristauit, aut quicquam molestiæ intulit. Dereliquerat autem
ignorâter, priusquàm ad sacerdotē pergeret, supra magistri caput paucillum cadelæ ar-
dentis, quam cum sacerdote rediens ardētē, vt prius, reperit, & in nullo imminutam
solo omnipotētis Dei miraculo. Mox Vuilhelmus de manu sacerdotis omnia sacramē-
ta Christi ritè suscepit, ea quidem reuerētia & deuotione, qua spiritualiter à spiritu Do-
mini accepit. Postea appropinquante hora exitus sui, subitò, licēt incredibile videatur,
primus pallor, qui ex cilicio, ferro, squalore ac inedia corpori eius obrepserat, totus abs-
cessit, vultuq; clarificato ac lætis oculis, inuisus antea color accessit. Iam deinceps ope-
rabatur in eo, cuius pater vsq; modò operatur assiduè, Dominus noster Iesus Christus,
qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suæ. Defun-
ctus viuere, & viuēs mortuus videbatur, cui viuere Christus fuerat, & mori lucrū. Post-
ea sciens Albertus, quòd ea quæ de magistro suo sunt, sinē sortiuntur, inceptit dicere an-
tiphonom, quæ in egressu decedentium dicitur: Subuenite sancti Dei &c. Psallebat eti-
am cum eo venerabilis sacerdos, quem pro imponenda poenitentia, de Castellione vo-
cauerat: qui vt videret finem, cum solitarijs duobus remanserat. Ipse verò transiens ad
patrem, in medio illorum iacebat, & irreuerberatis oculis ac manibus sursum inten-
debat, inuictumq; in oratione spiritum, gemitibus ac suspirijs inenarrabilibus suspen-
debat. Interim Albertus præparans funeræ exequias, cantando plorabat, & plorando
cantabat, non ignorans, pium & salubre, orare pro defunctis, & super mortuos produ-
cere lachrymas. Cùm venissent ad locum illum: Occurrite angeli Domini, exiuit spiri-
tus eius, & reuersus est ad Dominum, qui dedit illum, & à carne soluta sancta eius ani-
ma, appositus est ad patres suos, ambulans cum Deo, & obdormiēs in Domino. Sic mo-
riens in pace quietissimū sustinuit obitum, vt nullis notari posset indicijs momentum,
quo emisit spiritum. In ipso mortis articulo magis videbatur obdormiēs, quàm obiēs:
post mortem verò soporatus potius quàm exanimatus. Non ei, vt assolet, accidit oris
oppilatio, non frontis rugatio, non oculorum suffusio, nō narium contractio, non nasi
exinanitio, non hiatūs apertio, non dentium commotio. Extenti pedes & combinatim
demissi lacerti eius, & cruce signati, erecti sensus omnes, & quasi in aëra subleuati. Ni-
torem coloris in facie, sicut in diebus iuuetutis, receperat, & omnis decoloratio solisq;
adustio recesserat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

De sepultura & miraculis eius. Cap. 30.

Gene, 30.

Reinaldus
in signis me-
dicis, fit S.
Guilelmi
sectator.

Quando
obierit.

Cernens Albertus cum Ioseph verum Israëli obijisse, ruit in faciem animo con-
sternatus, & tenens pedes veri Iacob, amplexando eius sacra vestigia, reueren-
ter osculabatur. Rursus autem refricatus est dolor de solitaria desertione: rur-
sus interpellatus est pater de promissi tardatione: At ille introierat in poten-
tias Domini, & iam potentior factus erat ad impetrandum. Non ergò passus est diutiùs
discipulum sua expectatione fraudari. Nam Reinaldus, cunctis facultatibus suis in pau-
peres distributis, assiduè quod à viro Dei audierat & viderat, animo æstuante reuoluit,
& citò post eius obitum ad Albertum rediens, quod Deo promiserat, exoluit. Veruntam-
en grauissimæ dæmonum persecutiones, iuxta præfagium S. Vuilhelmi, in conuersi-
onis primordijs non defuerunt ei: quibus ingrudentibus, mox fugiebat ad tumultum viri
Dei. Et quandiu ibi erat, sicut postea referebat, nullas hostium molestias metuebat, se-
curior, quàm inter amicorum cateruas permanens. Post hæc corpus B. Vuilhelmi à dis-
cipulo & presbytero more Christiano ad sepulturam præparatur, & in hortulo, quem
ipse, dum viueret, proprijs manibus coluerat, gleba illa sanctissima, super aurum precio-
sissima, terræ commendatur. In quo loco postea humili schemate constructum est ora-
torium, vbi morbidis & varijs depressis læguoribus multiplex à Domino præfatur be-
neficium, & propè est Dominus petitionibus omnibus piè B. Vuilhelmum inuocantium.
Ibidem cæcis restituitur visus, surdis auditus, claudis incessus, leprosis munditia, languis-
dis conualescentia, mutis loquela: ibi furiosis dementia tollitur, & restituitur sanitas. In
summa, de quacunq; tribulatione clamantes, in quacunq; necessitate ad locum il-
lum properantes, S. Vuilhelmi patrocinium sibi sentiunt adfuisse. Obijt verbi incarnati
anno 1136. 4. Idus Februarij, & sepultus est in Stabulo Rodis vir Dei Vuilhelmus, Dux &
Comes illustris & magnificus, Domino coronante in cælis spiritum, & ornante in ter-
ris corporis sepulcrum sequentibus signis.

PASSIO